

# OBRAZOVANJE NA SRPSKOM JEZIKU NA KOSOVU



Novembar, 2018



NORWEGIAN EMBASSY

Co-financed by the  
Royal Norwegian Embassy in Pristina

## **Izrazi zahvalnosti**

„Obrazovanje na srpskom jeziku na Kosovu“ je istraživanje Evropskog centra za pitanja manjina na Kosovu (ECMI Kosovo), a u okviru projekta „Podrška obrazovanju na srpskom jeziku na Kosovu: Proces verifikacije diploma sa USM, ispitivanje trenutne situacije, izrada mape puta MONT i direktne podrške namenjene USM i njegovom nastavnom osoblju“ koji je finansiran od strane Evropske unije i pod upravom Kancelarije Evropske unije na Kosovu i sufinansiranom od strane Ambasade Kraljevine Norveške na Kosovu. Ovom prilikom se zahvaljujemo i Kancelariji za pitanja zajednica pri Kancelariji premijera Kosova, kao i Školskoj upravi zaduženoj za nastavu na srpskom jeziku na Kosovu, bez čije podrške ovo istraživanje ne bi bilo moguće.

## **ECMI Kosovo [www.ecmikosovo.org](http://www.ecmikosovo.org)**

ECMI Kosovo je osnovna nevladina organizacija koja se bavi pitanjima manjina na Kosovu, sa sveobuhvatnim ciljem razvoja inkluzivnih i reprezentativnih institucija, institucija osetljivim za pitanja zajednica, koje podržavaju stabilno multietničko Kosovo. ECMI Kosovo doprinosi razvoju, osnaživanju i sprovođenju relevantnog zakonodavstva, podržava institucionalizaciju organa vlade povezanih sa zajednicama, i povećava kapacitet aktera iz civilnog društva i vlade za međusobno povezivanje na konstruktivan i održiv način.

Ul. Zahir Pajaziti Br.20, stan.5  
10000 Prishtinë/Priština, Kosovo,  
Tel. +381 (0) 38 224 473  
[www.ecmikosovo.org](http://www.ecmikosovo.org)

## **Odricanje od odgovornosti**

Ova publikacija je objavljena uz podršku Evropske unije i Ambasade Kraljevine Norveške u Prištini/Prishtinë. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost ECMI Kosovo i ni na koji način ne predstavlja stavove Evropske unije i Ambasade Kraljevine Norveške u Prištini/Prishtinë.

## **Autorska prava**

Autorska prava © Evropski centar za pitanja manjina na Kosovu (ECMI Kosovo). Sva prava zadržana. Nijedan deo ove publikacije ne može biti reprodukovana, sačuvana ili pronađena u sistemu ili prenet bilo kojim sredstvima, elektronskim, mehaničkim, kopiranjem, snimanjem ili na drugi način, bez prethodnog odobrenja ECMI Kosovo.

# OBRAZOVANJE NA SRPSKOM JEZIKU NA KOSOVU





# **SADRŽAJ**

---

<b>1. UVOD</b>	<b>8</b>
<b>2. PROCES I METODOLOGIJA</b>	<b>10</b>
2.1 Razgovori	10
2.2 Razvoj šema pokazatelja zasnovanih na standardima EU	10
<b>3. KLJUČNI NALAZI I PROCENA POKAZATELJA</b>	<b>13</b>
a. Lokacija i tip	13
b. Statističke informacije	15
c. Infrastruktura i objekti	18
d. Nastavno osoblje i obrazovni materijali	21
e. Obrazovna dostignuća i stope ispisivanja	23
f. Učešće roditelja i zajednički rad	23
g. Saradnja i razmena	24
h. Spoljna podrška i/ili ulaganje	24
i. Izazovi	25
<b>4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE</b>	<b>28</b>
<b>5. REFERENCE</b>	<b>31</b>

## LISTA DIJAGRAMA

- 3.1 Vrsta škole
- 3.2 Broj učenika prema polu
- 3.3 Broj učenika iz nevećinskih zajednica
- 3.4 Prosečan broj učenika po učitelju
- 3.6 Odnos objekata prema školama (Severozapad)
- 3.7 Odnos objekata prema školama (Centar)
- 3.8 Odnos objekata prema školama (Jugoistok)

## LISTA TABELA

Table 1. Primary schools

Table 2. Secondary Schools

Table 3. Satellite units

## LISTA SKRAĆENICA

SE	Savet Evrope
EU	Evropska unija
IOM	Međunarodna organizacija za migracije
MONT	Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije
UNMIK	Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu
USAID	Agencija Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj

## IZVRŠNI REZIME

---

Obrazovanje predstavlja osnovni stub kosovskog pravnog okvira za zaštitu i unapređenje prava zajednica, uključujući pravo dobijanja javnog obrazovanja na sopstvenom jeziku. Trenutno na Kosovu funkcionišu dva paralelna obrazovna sistema. Jednim od njih upravlja Vlada Kosova, tačnije Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije (MONT) koje pruža obrazovanje na albanskom, turskom i bosanskom jeziku. Drugim upravlja Republika Srbija i njeno Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnološkog razvoja i pruža obrazovanje na srpskom jeziku. Ova dva obrazovna sistema na Kosovu ne priznaju jedan drugog i ne postoji nikakvo približavanje između ta dva sistema na bilo kom nivou, oni postoje zasebno od 1999 godine. Međutim, zarad sve njene složenosti, ova studija se ne bavi pravnim statusom paralelnog srpskog obrazovnog sistema na Kosovu.

Postoji zapanjujući nedostatak saznanja o srpskom obrazovnom sistemu na Kosovu. Do sada nijedna studija nije izradila mapu o tačnom dometu škola na srpskom jeziku na Kosovu ili o uslovima pod kojim škole deluju. Stoga, misija ECMI Kosovo će pokušati da prikaže činjeničnu situaciju o trenutnim uslovima u kojem se nalazi srpsko obrazovanje na Kosovu, da izradi njegovu mapu i proceni njegov kvalitet, izazove i nedostatke pomoću merljivih pokazatelja, a koji su inspirisani obrazovnim standardima EU. Cilj je suočavanje sa potrebama, pomoću detaljne politike unapređenja obrazovanja koje se pruža na srpskom jeziku na Kosovu.

Prikupljeni podaci su heterogeni i otkrivaju suštinsku raznovrsnost kada se četiri opštine na severu Kosova uporede sa većinskim srpskim oblastima u preostalim delovima Kosova. Može se primetiti da škole u četiri severne opštine imaju bolje uslove za rad i opremu od škola u ostalom delu Kosova. Procena naglašava značajnu zabrinutost usled infrastrukturnih nedostataka i nedostatka prostora. Na jugu zemlje škole se nalaze u zgradama koje nisu namenjene u te svrhe. Najveća zabrinutost su higijenski uslovi i nedostatak unutrašnjih toaleta, naročito u školama koje se nalaze u regionu Gore.

Inicijative za pružanje pomoći školama na srpskom jeziku na Kosovu su do sada bile nepotpune i neusmerene. Severne opštine ostvaruju korist od blizine sa Srbijom i brojnih mogućnosti za zajedničke radionice, seminare i ostale inicijative. Iz tog razloga ECMI Kosovo zastupa koordinisanu aktivnost pružanja pomoći školama na srpskom jeziku. Odogovarajućom finansijskom koordinacijom između kosovskih vlasti, srpske vlade i međunarodne zajednice izbegao bi se gubitak energije i novca, a njoj bi prethodio politički dogovor između Beograda i Prištine na ovu temu. Zajednički plan treba da bude razrađen radi dugoročne podrške i kreiranja održivih rešenja.

## 1. UVOD

Jedan od centralnih principa u zaštiti manjinskih prava je pristup obrazovanju na sopstvenom jeziku<sup>1</sup>. To se smatra ključnom merom zaštite od asimilacije i smatra se osnovnim za razvoj identiteta manjine i međukulturnog dijaloga. U skladu sa međunarodnim pravnim standardima, ustavni zakon Kosova garantuje pravo zajednica da izražavaju, održavaju i razvijaju njihovu kulturu i očuvaju ključne elemente njihovog identiteta<sup>2</sup>, uključujući jezik, i da koriste njihov jezik u privatnoj i javnoj sredini. Obrazovanje predstavlja osnovni ogranak u kosovskom pravnom okviru za zaštitu i unapređenje prava zajednica uključujući pravo da dobijaju državno obrazovanje na sopstvenom jeziku. Pripadnici svih zajednica takođe imaju pravo da uspostave i upravljaju sopstvenim obrazovnim ustanovama i ustanovama za obuku, za koje javna finansijska pomoć može biti odobrena.<sup>3</sup>

Trenutno na Kosovu deluju dva paralelna obrazovna sistema. Jednim upravlja Vlada Kosova, preciznije Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije (MONT), koje pruža obrazovanje na albanskom, turskom i bosanskom jeziku. Drugim upravlja Republika Srbija i njeno Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnološkog razvoja pruža obrazovanje na srpskom jeziku. Škole koje pružaju obrazovanje na srpskom jeziku nalaze se u šest okruga na Kosovu: Uroševac/Ferizaj/, Gnjilane/Gjilan, Mitrovica/Mitrovicë, Peć/Pejë, Priština/Prishtinë i Prizren (tj. svi okruzi osim Đakovice/Gjakova). Procenjuje se da oko 17.456<sup>4</sup> učenika pohađa škole na srpskom jeziku, uključujući 69 osnovnih i 34 srednjih škola.

Praksa paralelnog obrazovanja na Kosovu vodi poreklo iz perioda pre sukoba iz 1998-1999 godine. Nakon što je Republika Srbija poništila autonomiju Kosova 1980-1990 godine, albanska zajednica se povukla iz zvanične obrazovne mreže i organizovala paralelni privatni obrazovni sistem, koji nije bio prihvaćen od strane Srbije. Na neki način, ti paralelni obrazovni sistemi postoje i danas, iako su uloge sada promenjene. Nakon rata i uspostavljanja administracije Misije Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) i nakon proglašenja nezavisnosti Kosova, obrazovna mreža kosovskih Albanaca je razvijena u zvanični obrazovni sistem. Sistem na srpskom jeziku je umanjen do statusa paralelne mreže, iako – za razliku od albanske privatne obrazovne mreže iz 90-ih godina, koja nije dobijala nikakvu državnu pomoć – ona dobija pomoć i priznanje od strane države Srbije.

Od kraja rata pa do danas, postojeći paralelni obrazovni sistemi ne priznaju jedan drugog i ne postoji saradnja ili dijalog između njih. Postoje primetne razlike između dva sistema. Na primer, osnovno obrazovanje na Kosovu počinje od uzrasta od 6 godina, dok u školama na srpskom jeziku počinje godinu dana kasnije. Takođe postoji razlika u načinu na koji su škole organizovane: 9 godina osnovnog obrazovanja plus 3 srednjeg u albanskim školama 5 ; 8 plus 4 za srpsku manjinu<sup>6</sup>.

<sup>1</sup> Savet Evrope, Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina (1995), čl. 5 i čl. 6.

<sup>2</sup> Ustav Republike Kosovo, čl. 59.

<sup>3</sup> Ceo tekst: [http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008\\_03-L047\\_en.pdf](http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L047_en.pdf)

<sup>4</sup> Ustanova „Milun Jakšić” u Skenderaj/Srbici, Poljoprivredna škola i Gimnazija u Lipljanu, kao i osnovne škole „Sveti Sava” u Sušici i Obiliću nisu dostavile nikakve statističke informacije.

<sup>5</sup> Zakon o preduniverzitetskom obrazovanju u Republici Kosovo, čl. 9:

<http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Law%20on%20preuniversity%20education.pdf>.

<sup>6</sup> Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, 2017.

<https://www.pedagog.rs/wp-content/uploads/2017/10/zosov2017.pdf?v=e892e780304d>



Analiziranjem raspodele ovlašćenja u dva sistema, kosovski pravni okvir poverava upravljanje pred-univerzitetskim obrazovanjem u nadležnost MONT i opština<sup>7</sup>. Nadležnost ministarstva uključuje sprovođenje zakonodavstva i pravila za kvalitetni razvoj, akreditovanje kvalifikacija i institucija, određivanja specifičnih stipendija za obrazovanje u Komisiji za dodelu stipendija, dužinu i trajanje školske godine, maksimalnu veličinu razreda i ispite, pružanje tehničke pomoći opštinama radi obezbeđivanja adekvatnosti školskih ustanova. Opštine su odgovorne za izgradnju obrazovnih ustanova i ustanova za obuku, održavanje obrazovnih prostorija i opreme, pružanje zdravog okruženja učenicima, saradnju sa roditeljima i drugim javnim organima. Sa srpske strane, obrazovanje je u nadležnosti Ministarstva obrazovanja i sporta Republike Srbije, bez ikakve decentralizacije na opštine. Visoko obrazovanje predstavlja hibridno pitanje i nije uključeno u ovaj izveštaj, tako da ono neće biti predmet ove studije<sup>8</sup>.

Prvo, izveštaj je pokušaj da se razmotri nedostatak znanja i transparentnosti u vezi sa srpskim obrazovanjem na Kosovu. Do danas nijedna studija nije prikazala tačan obim mreže obrazovanja na srpskom jeziku na Kosovu. Druga osnovna svrha jeste da naglasi, kroz lako merljive pokazatelje, osnovne potrebe učenika, dece, učitelja i institucija kako bi se one ispunile pomoću detaljnih pravila za unapređivanje ponuđenog obrazovanja na srpskom jeziku.

Ovaj izveštaj predstavlja činjeničnu informaciju o trenutnim uslovima srpskog obrazovanja na Kosovu. U proceni prikupljenih podataka, izveštaj se nije bavio političkom organizacijom obrazovnog sistema, istraživanje nije imalo za cilj da ispituje plate ili nastavni plan i program u školama, niti da kontroliše i ispituje udžbenike u njima, već se bavilo isključivo, načinom delovanja i funkcionisanja kao osnovom za aktivnost. Izveštaj će se smatrati osnovnom informativnom brošurou, koja podržava mere za poboljšanje kvaliteta obrazovanja na srpskom jeziku na Kosovu i koja pruža bogatstvo informacija i saznanja donosiocima politika, kosovskim vlastima, srpskim vlastima i EU kao posredniku u osnaživanju saradnje između dva sistema. Takve mere su imperativne kako bi se ispunile potrebe za povećanom zastupljenošću nevećinskih zajednica u javnom i civilnom društvu i privatnim ekonomskim inicijativama. Kosovo ima najmlađu populaciju u Evropi, što znači da mladi predstavljaju značajan ljudski kapital za politički i ekonomski razvoj zemlje. U skladu sa tim, adekvatno obrazovanje za pripadnike svih zajednica je preduslov ravnopravnom pristupu tržištu rada u razvoju javnog sektora, stvaranju radnih mesta i podsticanju zastupljenosti svih opština u javnoj i civilnoj sferi.

---

<sup>7</sup> Zakon o preduniverzitetskom obrazovanju u Republici Kosovo, čl. 3: Opšti principi: „Opšti je zadatak Ministarstva, opština, nastavnih institucija i ustanova za osposobljavanje i svih drugih organa uključenih u pružanje preduniverzitetskog obrazovanja, kao što je uređeno ovim zakonom i drugim važećim zakonima, da planiraju i pružaju efikasne, efektivne, fleksibilne, sveobuhvatne i profesionalne usluge koje su namenjene da svoj deci pružaju jednake mogućnosti u pristupu obrazovanju, u skladu sa njihovim specifičnim sposobnostima i potrebama, kao i da unapređuju njihov obrazovni i društveni razvoj.“

<sup>8</sup> Zakon o obrazovanju u opštinama Republike Kosovo, čl. 14:

[http://www.gazetazyrtare.com/e-gov/index.php?option=com\\_content&task=view&id=155&Itemid=56&lang=en](http://www.gazetazyrtare.com/e-gov/index.php?option=com_content&task=view&id=155&Itemid=56&lang=en)

## 2. PROCES IMETODOLOGIJA

Ovaj izveštaj se zasniva na analizi podataka koji se odnose na odabrani broj pokazatelja za merenje kvaliteta obrazovanja u školama na srpskom jeziku na Kosovu. Podaci su prikupljeni kroz razgovore i upitnike koje su četiri eksperta sprovedla sa predstavnicima osnovnih i srednjih škola i opštinama.

### 2.1. Razgovori

Relevantni podaci su prikupljeni tokom poseta svim institucijama koje pružaju obrazovanje na srpskom jeziku na Kosovu i razgovorima sa zaposlenim u školama. Naš istraživački tim posetio je oko 103 škole. Većina sagovornika bili su direktori škola (69); praćeni sekretarima škola (10), školskim psiholozima (7), glavnim računovođama (2), jednim zamenikom direktora i jednim učiteljem. Razgovori su bili sprovedeni usmeno; oni koji su samo preferirali da ispune upitnik bez ikakvog sastanka, mogli su to da učine. Razgovori su bili polu-strukturirane prirode na osnovu upitnika, koji je bio pažljivo pripremljen radi prikupljanja kvalitativnih i kvantitativnih podataka kako bi se omogućila sveobuhvatna procena kvaliteta i izazova sa kojima se suočava obrazovanje na srpskom jeziku na Kosovu. Polu-strukturirana priroda razgovora je takođe dozvoljavala poređenje. Međutim, upitnik nije bio praćen od reči do reči; terenski istražitelji su upotrebili upitnik kao okvir za otvoreni dijalog. Terenski istražitelji su dozvolili sagovornicima da otvoreno govore o ličnim stavovima i zabrinutostima u vezi sa obrazovanjem na srpskom jeziku na Kosovu. Imajući u vidu osetljivost teme, sveobuhvatna politička pitanja nisu bila postavljena u upitnicima da bi se stvorila poverljiva sredina u kojoj su sagovornici bili naklonjeniji da podele svoja razmišljanja i potrebe. Sagovornici su imali pravo da zaustave razgovor u svakom trenutku i anonimnost je bila zagarantovana. Terenski istražitelji su što je moguće više bili nenametljivi, izbegavajući bilo kakvo insistiranje ili očigledno narušavanje privatnosti.

### 2.2. Razvoj šema pokazatelja zasnovanih na standardima EU

Razgovori su pripremljeni na takav način da pruže podatke u vezi sa brojem pokazatelja višestruke procene kvaliteta obrazovanja na srpskom jeziku na Kosovu.

Pokazatelji su identifikovani kroz obimno preliminarno kancelarijsko istraživanje. Cilj je bio da se se izaberu pokazatelji koji su efektivni, merljivi i uporedivi. Na kraju je izabrano 19 kvalitativnih i kvantitativnih pokazatelja. Oni su potkrepljeni dobro utemeljenim pokazateljima procene kvaliteta obrazovanja, razvijenim od strane Evropske komisije<sup>9</sup>. Neki od njih su bili usvojeni za ovo istraživanje: informativne i komunikacione tehnologije, učešće roditelja, obrazovanje i obuka nastavnog osoblja. Ostali kriterijumi su inspirisani specifičnim okolnostima obrazovne situacije na Kosovu.

Šeme pokazatelja su kategorizovane u sedam glavnih istraživačkih tema: (a) lokacija i vrsta; (b) statističke informacije; (c) infrastruktura i ustanove; (d) obrazovni materijali i nastavno osoblje; (e) obrazovna dostignuća i stope ispisivanja iz škola; (f) rad sa roditeljima i zajednicom; (g) saradnja i razmene; (h) spoljna podrška i/ili ulaganja; (i) izazovi.

<sup>9</sup> Evropski izveštaj o kvalitetu školskog obrazovanja, šesnaest pokazatelja kvaliteta, Generalna direkcija za obrazovanje i kulturu – Evropska komisija, 2000.. <http://aei.pitt.edu/42406/1/A6503.pdf>

## **a. Lokacija i vrsta**

Ova kategorija pokazatelja procenjuje osnovne karakteristike škole: nivo pruženog obrazovanja, geografsku lokaciju zajednice kojoj služi i bilo kakvu izdvojenu strukturu koja se nalazi u drugim javnim ili privatnim zgradama. Ovaj pokazatelj pomaže praćenje geografske pokrivenosti i dosezanja obrazovanja na srpskom jeziku na Kosovu. Još jedan element koji je bio procenjen u ovoj kategoriji pokazatelja bio je udaljenost i vid prevoza od učenikovog mesta stanovanja do škole, i da li škole pružaju poseban prevoz učenicima.

## **b. Statistička informacija**

Ova grupa pokazatelja pruža kvantitativnu informaciju o statističkim detaljima škole koja se odnosi na broj učenika, veličinu razreda, odnos učenik-učitelj/profesor i trajanje školskog dana. Podaci su podeljeni na osnovu pola i zajednice. Posebna pažnja pružena je specijalnom obrazovanju za učenike sa teškoćama u učenju. Ovaj vid podataka se onda poredi sa (e) pokazateljem obrazovnih dostignuća, radi procene bilo kakvog specijalizovanog obrazovanja namenjenog ovoj kategoriji učenika.

## **c. Infrastruktura i objekti**

Ovom grupom pokazatelja ispitani su kvalitet infrastrukture i objekata. Pokazatelji su naročito pružili podatke o veličini i stanju školskih zgrada, nameštaja, unutrašnjih/spoljnih objekata, dopunskih pogodnosti namenjenih za specijalne aktivnosti (kao što su omladinski centri, fiskulturne sale, laboratorije) i objektima za služenje hrane. Da bi se kompletirala ova informacija, istražitelji su posetili školske prostorije da bi utvrdili uslove i naveli objekte.

## **d. Obrazovni materijal i nastavno osoblje**

Relevantna procena kvaliteta obrazovanja uključuje analizu fizičkog stanja obrazovnog materijala, i toga da li su pruženi materijali dovoljni da pokriju obrazovni program. Ova grupa pokazatelja je takođe ispitala upotrebu tehnologije – naročito kompjutera – u obrazovnom procesu. Takođe je obračena pažnja profesionalnom razvoju nastavnog osoblja, posebno tome da li je ponuđena obuka ili je ohrabreno umrežavanje nastavnog osoblja. Upitnik je uključivao pitanje o obuci, uslovima obuke i tipologijama (pedagoškim ili zasnovanim na predmetu).

## **e. Obrazovna dostignuća i stope ispisivanja**

Obrazovna dostignuća i stope ispisivanja predstavljaju osnovnu kategoriju evropskih standarda procenjivanja, pošto oni otkrivaju sposobnost škole da uspešno dosegne do celokupne školske populacije, uključujući pripadnike ugroženih grupa. Pokazatelji u ovom domenu su uključivali prosečan učinak učenika, stope prisustva u školi i napuštanja škole, i učenike koji su nastavili sa svojim obrazovanjem.

## **f. Rad sa roditeljima i zajednicom**

Škola igra važnu ulogu u zajednici, direktno, kroz uključivanje roditelja i drugih predstavnika zajednice, i indirektno, kao važna društvena institucija. Ova kategorija pokazatelja pruža podatke o uspostavljanju veća ili drugih roditeljskih organa i društvenoj ulozi škole unutar zajednice.

### **g. Saradnja i razmene**

Ova grupa pokazatelja analizira učestalost i tip saradnje ili razmene sa drugim školama na srpskom jeziku i drugim jezicima.

### **h. Spoljna podrška i/ili ulaganje**

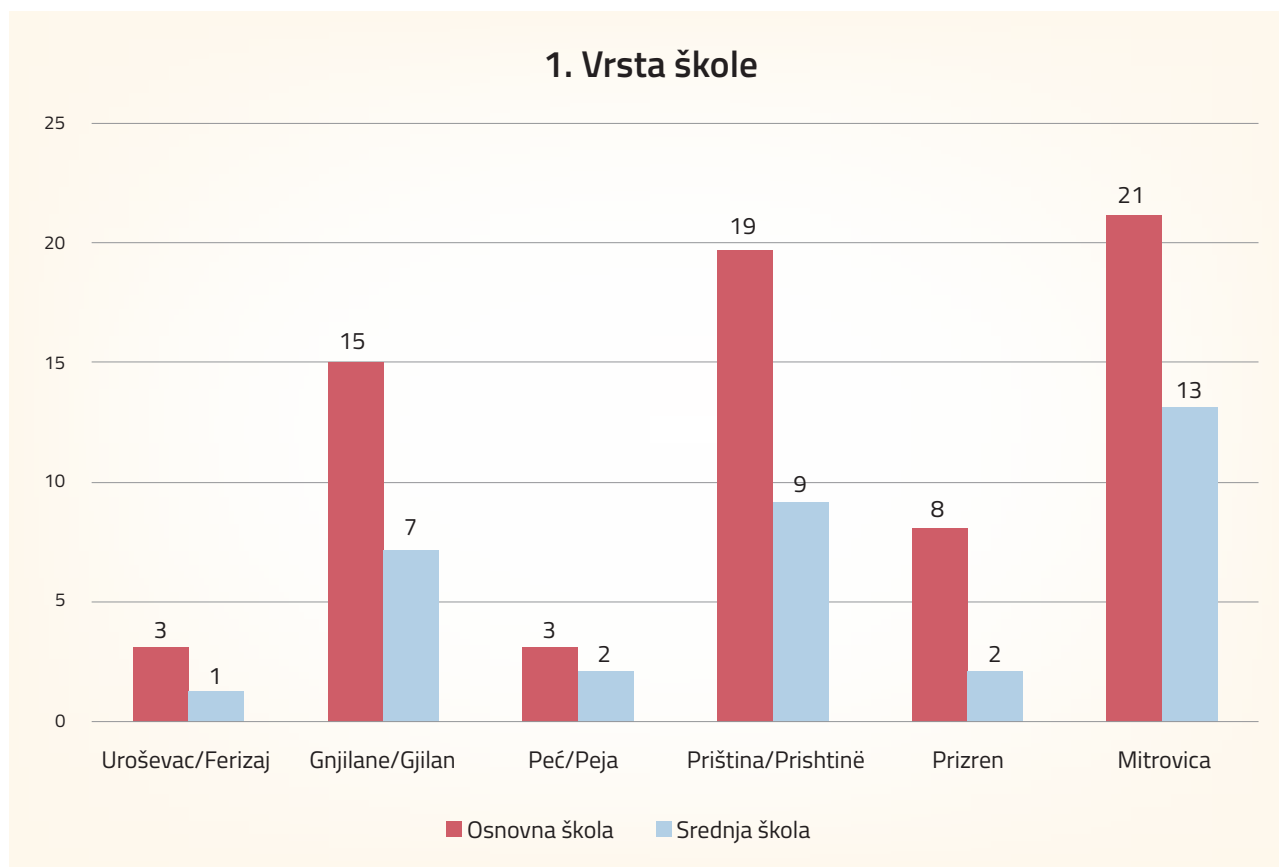
Ovi pokazatelji analiziraju količinu i vrstu podrške i primljenih investicija pored finansiranja od strane vlade.

### **i. Izazovi**

Ovaj deo čini završno otvoreno pitanje upitnika, čime se sagovornicima pruža mogućnost da slobodno navedu bilo kakve izazove za budućnost. Uzimajući u obzir cilj istraživanja, ovo pitanje je veoma značajno za analiziranje težine i značaja koje je pridodato određenim potrebama i zahtevima osoblja u školama.

### 3. KLJUČNI NALAZI I PROCENA POKAZATELJA

#### a. Lokacija i vrsta



Dijagram 3.1

Većina škola koja pruža obrazovanje na srpskom jeziku na Kosovu su osnovne škole (69). Okrug sa najvećim brojem škola na srpskom jeziku je Mitrovica/Mitrovicë sa 34 škole na srpskom jeziku – 16 škola se nalazi u samoj opštini Mitrovica/Mitrovicë, praćeno opštinama Priština/Prishtinë (28) i Gnjilane /Gjilan (22). Najveća pokrivenost je u severnom i istočnom delu zemlje, gde je srpska zajednica najbrojnija. Postoje 34 srednje škole i većina njih se nalazi u centrima opština sa srpskom većinom: Mitrovica/Mitrovicë, Leposavić/Leposaviq, Štrpce/Shtërpçë, Gračanica/Graçanicë. Četiri srednje škole u okruzima Peć/Pejë (Goraždevac/Gorazhdevc) i Prizren (Dragaš/ Dragash) su izuzetak od ovog pravila.

U većini slučajeva školski prevoz je obezbeđen, naročito za učenike koji putuju više od 3-4 km do škole. Međutim, kvalitet prevoza je generalno vrlo nizak. Na jugu Kosova, naročito u regionu Gore i opštini Štrpce/Shtërpçë, nekoliko autobusa pokriva 20-30 sela svakog jutra radi prevoza učenika. Situacija se pogoršava tokom zime usled nedostatka goriva, kašnjenja i mraza. U nekim slučajevima učenici moraju da se probude oko 5 sati ujutru kako bi stigli na autobus. Ova rutina negativno utiče na rezultate učenika i generiše negativne obrazovne rezultate.

Ipak, postoje neki primeri gde, iako su školski autobusi na raspolaganju, učenici radije pešače ili bivaju odvezeni u školu privatnim prevozom. Kada je javni prevoz neredovan, privatni prevoz biva obezbeđen iz bezbednosnih razloga. Za udaljenosti manje od 2 km obično ne biva pružen nikakav školski prevoz. Tri izuzetka treba da budu spomenuta:

- Osnovna škola „9 Maj“ u selu Rašča, koje se nalazi u regionu Gore, ne pruža nikakav školski prevoz zbog nedovoljnih finansijskih resursa. Imajući u vidu značajnu udaljenost za mnoge učenike (oko 3 km), direktor škole prevozi određen broj učenika u školu svojim privatnim autom.
- U opštini Mitrovica/Mitrovicë, škola za učenike sa posebnim potrebama „Kosovski Božur“ nalazi se i do 20 km daleko od mesta stanovanja učenika. Uprkos tome, ona ne pruža nikakve posebne usluge prevoza.
- U opštini Zvečan/Zveqan, osnovna škola „Vuk Karadžić“ nema nikakve školske autobuse za prevoz učenika iako udaljenost od mesta stanovanja nekih učenika u pojedinim slučajevima iznosi oko 7 km.

Isturena odeljenja su veoma čest fenomen u srpskom obrazovnom sistemu. Ukupan broj ovakvih razreda u školama na srpskom jeziku na Kosovu iznosi 141. Matične školske zgrade se nalaze u centrima opština, ali da bi omogućile pristup obrazovanju učenicima koji stanuju daleko od centara, te zasebne strukture, koje pokrivaju razrede od prvog do četvrtog, nalaze se u manjim selima. Isturena odeljenja su uglavnom rasprostranjena u južnim regionima, gde je srpska zajednica izolovanija od opštinskih centara. Najvažniji slučajevi su osnovna škola u selu Goraždevac/Gorazhdvec u kojem postoji 12 zasebnih odeljenja. U opštini Štrpce/Shtërpcë ima oko 327 učenika u 12 odeljenja. U okrugu Gnjilane/Gjilan je oko hiljadu učenika u razredima koji se nalaze izvan matičnih školskih zgrada. Skoro sve izolovane strukture se nalaze u javnim prostorima.

### Škola „5 oktobar“ u selu Globočica, Gora

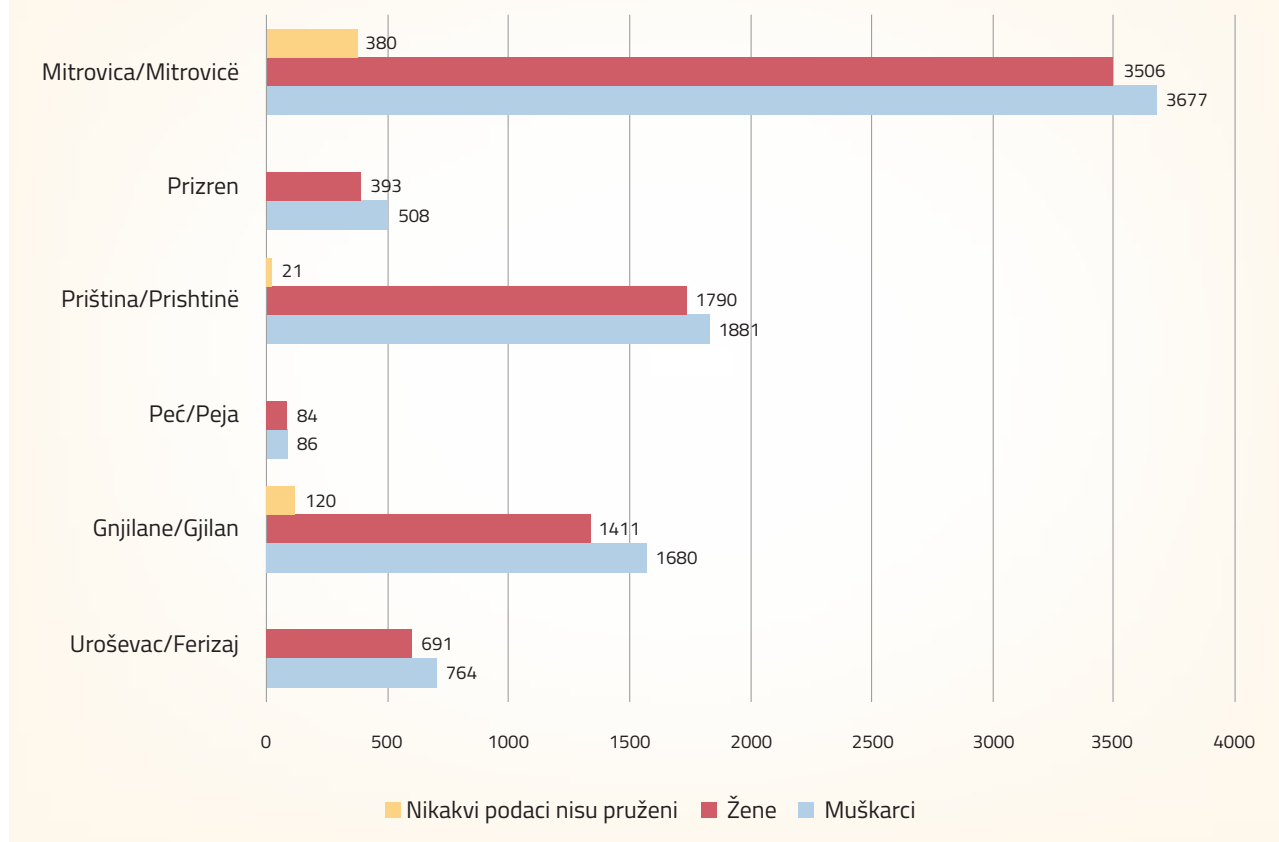
Ova škola se može iskoristiti kao primer situacije u kojoj se nalaze mnoge škole u regionu Gore. Postoji ozbiljan nedostatak prostora, koji otežava normalne obrazovne aktivnosti i razvoj. U ovoj školi, da bi se garantovao raspored časova, učenici su podeljeni u tri različite smene. Direktor je naglasio potrebu proširenja školskih prostorija. Pored toga, nema dovoljno klupa i stolica za sve učenike, što izaziva ozbiljan problem. Potrebno je renoviranje sanitarnih prostorija. Nažalost, nije neuobičajeno za škole u ovom regionu da imaju toalete izvan školskih zgrada.

## b. Statističke informacije

Ovaj deo će analizirati broj učenika koji pohađaju obrazovanje na srpskom jeziku, sa opštim kvantitativnim pregledom veličine razreda, odnosa učenik-učitelj/profesor, nastavnim časovima i brojem učenika u specijalnom obrazovanju. Podaci su raspodeljeni na osnovu pola i etničke pripadnosti <sup>10</sup>.

<sup>10</sup>. Tokom istraživanja, četiri škole u regionu opštine Priština/Prishtinë nisu dostavile nikakve informacije: Poljoprivredna škola i Gimnazija u opštini Lipljan/Lipjan i osnovne škole „Sveti Sava“ u Sušici i Obiliću.

## 2. Broj učenika prema polu



Dijagram 3.2

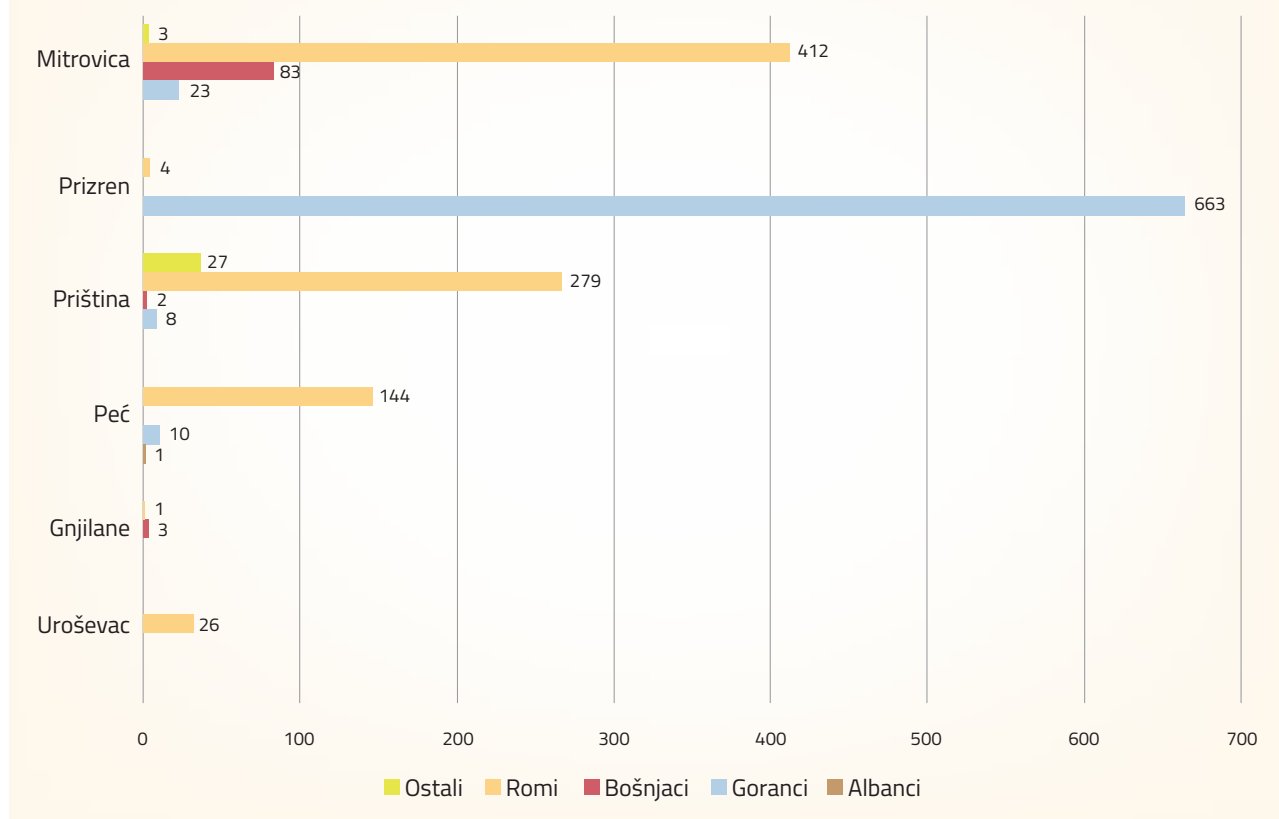
Broj učenika koji pohađaju obrazovanje na srpskom jeziku generalno odražava veličinu srpske zajednice u okrugu. Polna ravnoteža je relativno ravnopravna, osim kada su u pitanju tehničke škole, u kojima je zastupljen veći broj muških učenika. U srednjoj elektrotehničkoj školi „Miladin Popović” u opštini Gračanica/Gračanicë ima ukupno 138 učenika iz redova muškaraca i samo 4 učenice. U ekonomsko- turističkoj školi u selu Mlika u regionu Gore, odnos učenika i učenica je 3:1. U opštini Mitrovica/Mitrovicë, Tehnički institut i Tehnička škola „Mihajlo Petrović Alas” imaju samo 25 ženskih učenika od ukupnog broja od 278 učenika. Sa druge strane, u medicinskim školama većina učenika su tipično ženskog pola. Ilustrativan slučaj je Medicinska škola sa domom učenika u opštini Mitrovica/Mitrovicë, koju pohađa 367 učenika iz redova žena i 160 učenika iz redova muškaraca<sup>11</sup>.

Treći dijagram pokazuje broj učenika ne-srpske zajednice koji pohađaju obrazovanje na srpskom jeziku na Kosovu. Prema upitnicima samo jedan učenik iz albanske zajednice pohađa obrazovanje na srpskom jeziku, u osnovnoj školi „Veljko Dugošević” u selu Ranilug/Ranillug. Romska manjinska zajednica je naročito istaknuta u školama na srpskom jeziku, sa približnim brojem od 831<sup>12</sup>. učenika na osnovno školskom nivou i 83na srednjoškolskom nivou, uglavnom koncentrisanim u opštinama Gjilan/Gnjilane, Gračanica/Gračanicë, Mitrovica/Mitrovicë, Kamenica/Kamenicë i Vučitrn/Vushtrri.

<sup>11</sup>. Kako je navedeno u dijagramu, neki podaci ne mogu biti kategorizovani po polu, pošto 4 škole nisu dostavile informacije o polu učenika (Tehnička škola „Dragi Popović” u opštini Gnjilane/Gjilan, „Dimitrije Prica” u opštini Priština/Prishtinë, „Nikola Tesla” u opštini Leposavić/Leposaviq, i Osnovna škola „Milun Jakšić” u opštini Srbica/Skënderaj).

<sup>12</sup>. Dve osnovne škole u opštini Mitrovica („Predrag i Miodrag Mihajlović” i „Desanka Maksimović”) koje pohađaju samo učenici iz redova Roma nisu dostavile informacije o broju učenika.

### 3. Broj učenika iz nevećinskih zajednica

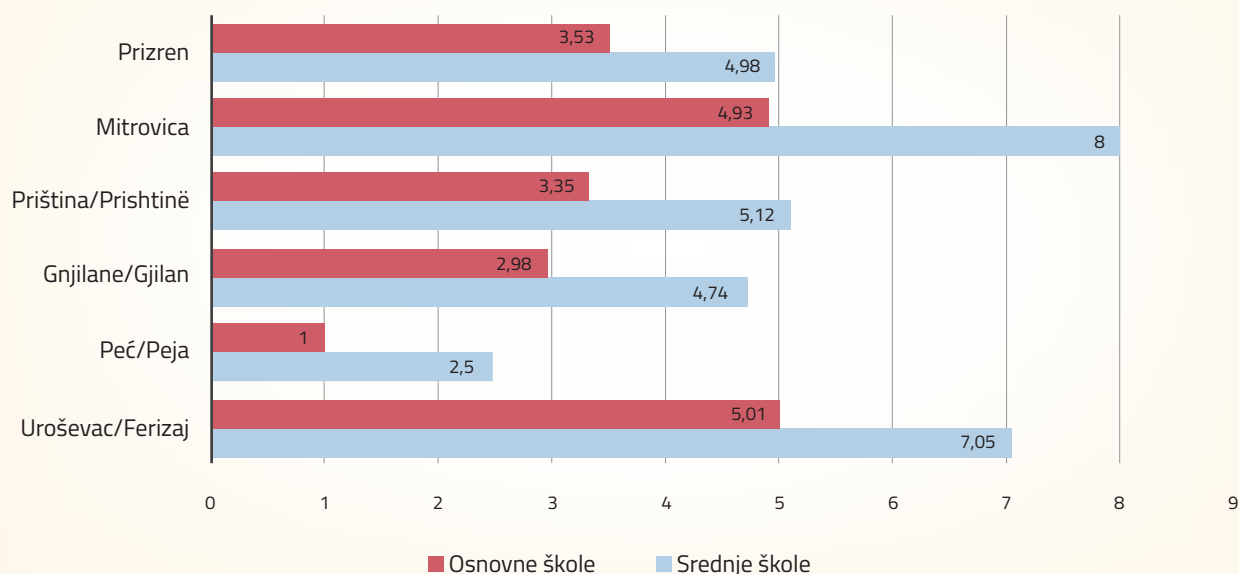


Dijagram 3.3

Dve škole u opštinama Gračanica/Gračanicë i Mitrovica/Mitrovicë zaslužuju da budu pomenute zbog velikog broja dece iz redova Roma. U osnovnoj školi „Miladin Mitić” u opštini Gračanica/Gračanicë, upisano je 111 učenika iz redova Roma, od ukupnog broja od 456 učenika. Školu „Dositej Obradović” u opštini Mitrovica/Mitrovicë pohađaju samo učenici iz redova Roma (85), kao i dve osnovne škole „Predrag i Miodrag Mihajlović” i „Desanka Maksimović” koji nisu dostavili informacije o broju učenika. Goranska zajednica pohađa pet škola u regionu Gore sa ukupnim brojem od 593 učenika. Goranci takođe pohađaju škole na srpskom jeziku u regionu opštine Mitrovica/Mitrovicë. Značajan broj učenika iz Bošnjačke zajednice pohađa škole na srpskom jeziku u regionu opštine Mitrovica/Mitrovicë, ukupno njih 77. Osnovnu školu „Sveti Sava” u opštini Mitrovica/Mitrovicë pohađa 22 učenika iz redova Bošnjaka, od ukupnog broja od 817 učenika. Razlog zbog kojeg učenici iz Bošnjačkih zajednica odlučuju da pohađaju obrazovanje na srpskom jeziku umesto škole na bošnjačkom jeziku su kulturni i geografski. U nekim slučajevima oni nemaju druge mogućnosti pošto su škole na bošnjačkom jeziku isuviše daleko. U drugim slučajevima, oni preferiraju da pohađaju škole na srpskom jeziku zbog skeptičnosti u vezi sa njihovom profesionalnom budućnošću na Kosovu ili usled prirodne usklađenosti sa poznatim običajima. Na kraju, veoma mali broj pripadnika drugih etničkih grupa pohađa škole na srpskom jeziku na Kosovu, uglavnom u opštinama Mitrovica/Mitrovicë i Gračanica/Gračanicë. Preciznije, istraživanjem su utvrđena tri pripadnika hrvatske zajednice, jedan pripadnik crnogorske zajednice, jedan pripadnik turske i jedan pripadnik češke zajednice. U opštini Lipjan/Lipjan, kome gravitira selo Janjevo/Janjevë naseljeno većinskim hrvatskim stanovništvom, školu „Vladimir Nazor” pohađa 24 učenika iz hrvatske zajednice.



#### 4. Prosečan broj učenika po učitelju/profesoru



Dijagram 3.4

#### Fokus: smanjenje broja učenika

Okrug opštine Peć/Pejë/ i region Gore naglašavaju nedostatak učenika. Glavni razlog je emigriranje ili preseljenje u opštine sa srpskom većinom. U tim regionima škole su raštrkane u udaljenim selima i svaku od njih pohađa samo po nekoliko učenika. Te škole se suočavaju sa ozbiljnom opasnošću zatvaranja usled nedostatka učenika i finansijskih resursa.

Slično tome, nekoliko škola u opštini Gnjilane/Gjilan pohađa manje od 20 dece. To je slučaj sa dve osnovne škole, „Branko Radičević“ i „9 Maj“ u opštini Kamenica/Kamenicë. Iako je infrastruktura obeju škola u veoma lošem stanju, glavni izazov predstavljen od strane ispitanika je nedostatak učenika. Osnovna posledica malog broja upisane dece je neizvesna budućnost tih škola, koje se nalaze u opasnosti da budu zatvorene.

Smanjenje broja učenika predstavlja značajan problem za škole na srpskom jeziku, kako je dokazano i ispitivanjem.

Evropski proseki učenika po učitelju/profesoru je 14:1 za osnovne škole i 12:1 za srednje škole. Podaci o školama na srpskom jeziku na Kosovu su očigledno ispod evropskog proseka. Polovina osnovnih škola i 72% srednjih škola imaju u proseku manje od 5 učenika po učitelju/profesoru. Objašnjenje je veliki broj isturenih odeljenja odvojenih od matičnih školskih zgrada, koje imaju sopstveno nastavno osoblje ali često mali broj učenika. Pored toga, broj učitelja/profesora ne zavisi od ukupnog broja učenika, već od predmeta koji se predaju. Stoga, čak i ako razred ima nekoliko učenika, broj učitelja/profesora zavisi od broja predmeta koji oni proučavaju.

Prosečna veličina razreda korespondira kapacitetu škole. Kad su u pitanju škole koje pohađa manje od 50 učenika, razredi se sastoje od veoma malog broja učenika – 3 do 7 dece. U školama sa više od 50 učenika, razredi se sastoje od 7 – 15 učenika. U slučaju većih institucija sa više od 250 učenika, razredi se sastoje od oko 25 – 30 učenika. Najmanji broj učenika po učitelju/profesoru je registrovan u opštinama Uroševac/Ferizaj, Peć /Pejë i Gnjilane/Gijlan, gde nije neuobičajeno da imamo osnovne škole sa prosečno manje od jednog učenika po nastavnom osoblju.

Kad je u pitanju prosečna dužina školskog dana, ne postoje posebni slučajevi koji mogu biti naglašeni. Sve ukupno gledano, prosečno trajanje školskog dana je između 4 i 6 sati za sve škole na srpskom jeziku na Kosovu. Mnoge škole organizuju jutarnje i popodnevene smene usled nedostatka prostora. U nekim slučajevima škole imaju i do tri smene dnevno, naročito u južnim okruzima.

Posebne škole za učenike sa teškoćama u učenju se nalaze u opštinama Mitrovica/Mitrovicë, Leposavić/Leposaviq i Gračanica/Gračanicë. Škola „Kosovski Božur“ u Mitrovici broji 46 učenika sa posebnim potrebama. Škola „Leposavić“ u opštini Leposavić/Leposaviq ima 30 učenika sa posebnim potrebama. U opštini Gračanica/Gračanicë učenici sa posebnim potrebama pohađaju škole „Kralj Milutin“ i „Knez Lazar“, sa ukupnim brojem od 5 učenika po školi.

### c. Infrastruktura i objekti

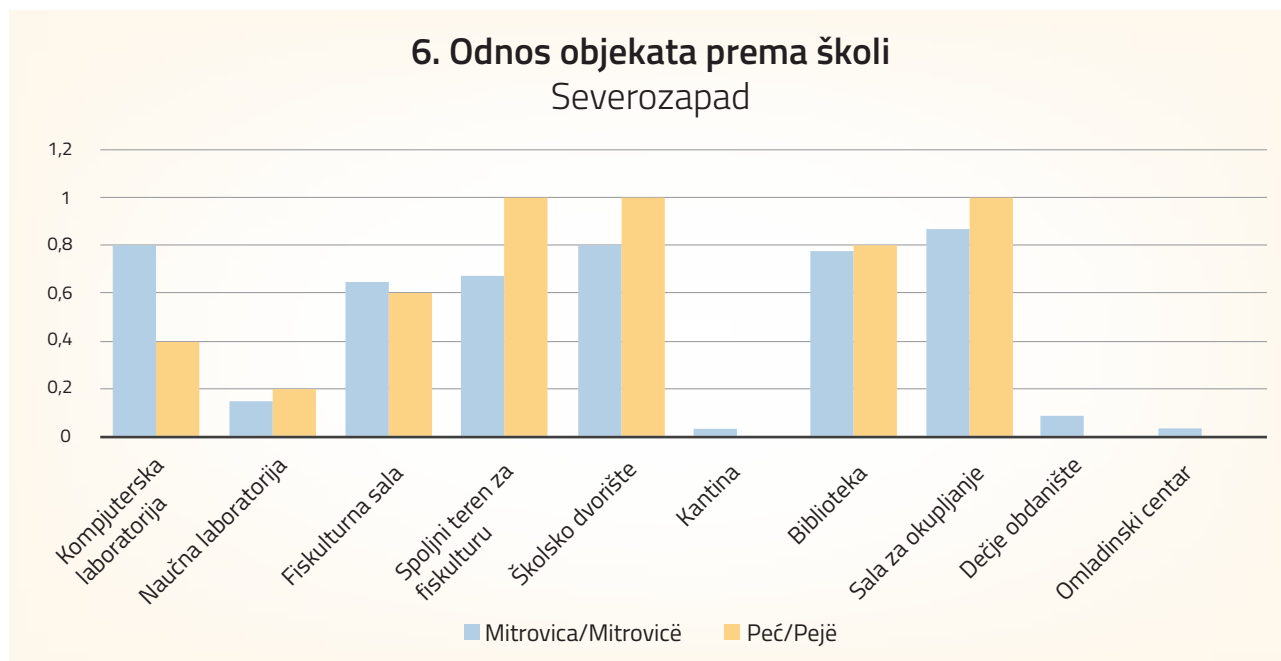
Naročiti problem sa kojim se suočavaju škole na srpskom jeziku na Kosovu je da mnoge od njih koriste zgrade koje originalno nisu bile namenjene obrazovanju ili koje zahtevaju nužno renoviranje i ulaganja. Srodno pitanje je da su u mnogim slučajevima srednje škole koje su se nalazile u širim centrima gradova pre rata 1998-1999 godine preseljene u manje prostorije osnovnih škola na periferiji gradova, koje često nemaju adekvatnu infrastrukturu ili prostor. Na primer, Srednja saobraćajno – mašinska škola u opštini Gračanica/Gračanicë prebačena je iz opštine Priština/Prishtinë (gde se škola nalazila pre rata) u zgradu osnovne škole „Kralj Milutin“. Kao posledica toga, osnovna škola nema dovoljno prostora za svoja 684 učenika i obrazovanje mora biti organizovano u smenama. Najalarmantniji slučaj je prijavljen u opštini Mitrovica/Mitrovicë gde četiri škole i dva fakulteta moraju da dele iste prostorije. Sličan slučaj je i Gimnazija u selu Šilovo/Shillovë, koja je bila izmeštena iz opštine Gnjilane/ Gijlan, srednjoj Elektrotehničkoj i Medicinskoj školi, koje su preseljene iz opštine Priština/Prishtinë u opštinu Gračanica/Gračanicë, i Ekonomsko-turističkoj školi, koja je bila preseljena iz opštine Dragaš/ Dragash u prostorije osnovne škole u selu Mlike/Mlikë.

Najalarmantnij slučaju su predstavile dve osnovne škole u Kosovskoj Mitrovici („Predrag i Miodrag Mihajlović“ i „Desanka Maksimović“) koje pohađaju učenici iz redova romske zajednice. Te dve škole koriste prostorije škole „Sveti Sava“.

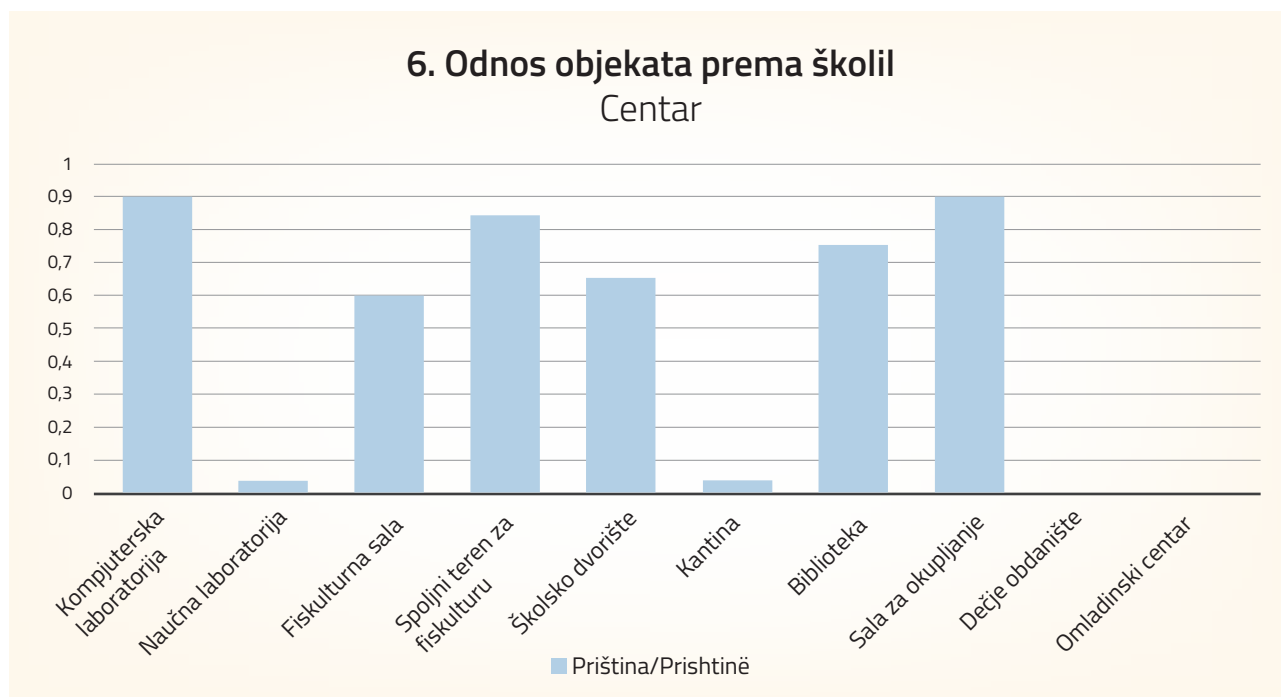
#### Osnovna i srednja škola u opštini Orahovac/Rahovec

Slučaj ove škole je veoma alarmantan. osnovna škola i gimnazija dele iste prostorije, poput mnogih navedenih škola. Međutim, najveća briga nije nedostatak prostora već neadekvatan prostor i struktura zgrade. Njena prvobitna namena nije predviđena za obrazovne svrhe, već za kulturna dešavanja. Nedostaje nameštaj i ona apsolutno nije adekvatna za obrazovne aktivnosti. Škola ne poseduje igralište ili dvorište u kojem se deca mogu igrati. Grejanje se pruža pomoću starih peći na čvrtsa goriva. Škola ne poseduje nikakve laboratorije, kabinete, sportsku salu, pošto njene prostorije nisu ni bile namenjene za učionice.

Kada je reč o pristupu obrazovnim objektima, situacija je veoma različita kada uporedimo škole u četiri opštine na severu Kosova sa školama koje se nalaze južno od reke Ibar/Ibër. Generalno, škole na severu poseduju bolju infrastrukturu i pristup dopunskim objektima od onih koje se nalaze u ostalim delovima Kosova. Ta razlika se objašnjava ulaganjima i direktnom podrškom dobijenom od strane Republike Srbije. Dole navedeni dijagrami predstavljaju dopunske objekte koje škole na srpskom jeziku imaju na raspolaganju.



Dijagram 3.6



Dijagram 3.7

## 6. Odnos objekata prema školi Jugoistok

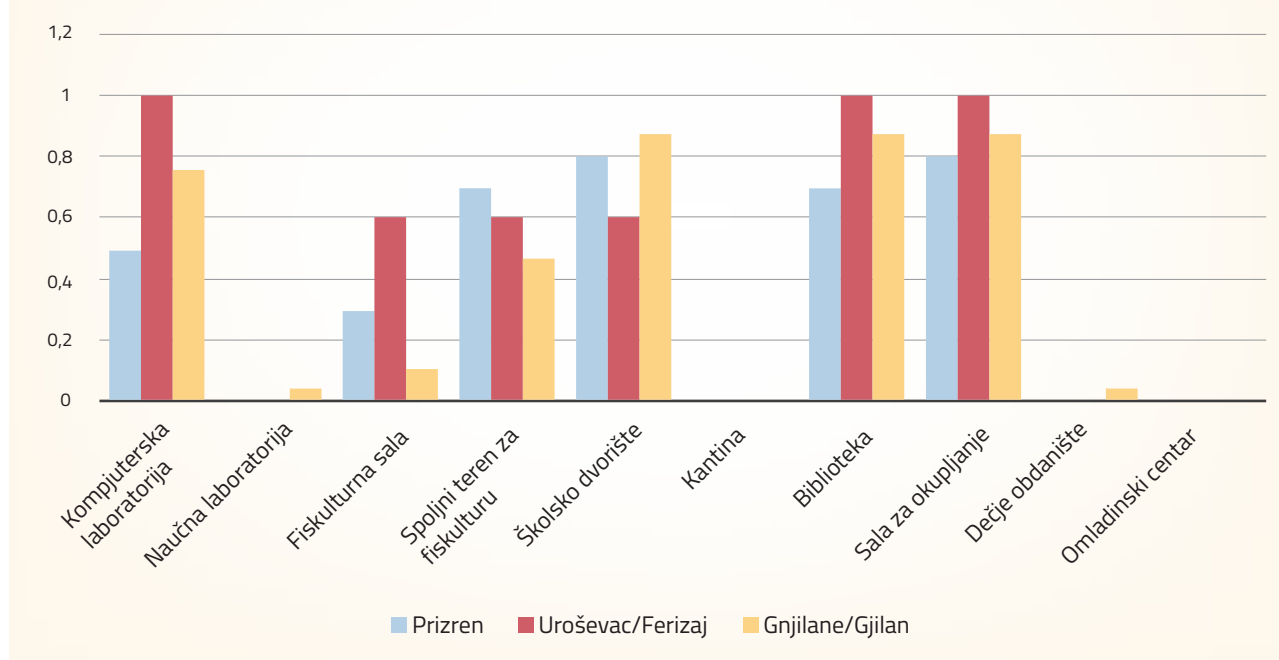


Chart 3.8

Radi sveobuhvatne slike o raspodeli objekata u zemlji, dijagram se fokusira na tri geografske oblasti: severozapad (Mitrovica/ Mitrovicë i Peć)/Pëjë, centar (Priština/Prishtinë), i jugoistok (Uroševac/ Ferizaj, Gnjilane/Gjilan, Prizren). Analiza zauzima „negativan“ pristup i prvo identifikuje periodične nedostatke kada je reč o objektima i infrastrukturama. Naučne laboratorije, kabineti, kantine, predškolski i omladinski centri su manje uobičajeni objekti. Slabije opremljen region je region Prizrena, na jugu. Nedostatak kantina u školama je opravdan prosečnim trajanjem školskog dana, koji ne traje duže od 5-6 sati. Internatske škole, kao što je Medicinska škola sa domom učenika u opštini Mitrovica/Mitrovicë imaju zasebne kantine, koje su u veoma dobrom stanju. Međutim, istoj školi nedostaje bilo kakva naučna laboratorija, ključna za njene obrazovne rezultate. Samo nekoliko omladinskih centara su aktivni na Kosovu, i svi oni se nalaze u regionu opštine Mitrovica/Mitrovicë.

Kada je reč o drugim objektima u sklopu istraživanja, spoljni tereni za fiskulturu su problem koji se ponovo javlja u osnovnim školama, gde je deci potreban odgovarajući prostor za igru. Neke škole nemaju čak ni odgovarajuće igralište, ili njihova igrališta nisu ograđena na odgovarajući način. Posete tokom istraživanja su svedočile situacijama da su se svlačionice nalazile izvan školskih prostorija, naročito u slučaju škole „Dositej Obradović“ u opštini Novo Brdo/Novobërdë i škole „Blagoje Radić“ u Zubinom Potoku. Ponovljene pritužbe iznete od strane sagovornika navode da je unutrašnjim prostorijama potrebno renoviranje i promena nameštaja. Nedostatak toaleta u zgradama takođe predstavlja ozbiljan problem. U regionu Gore potreba za renoviranjem i poboljšanjem higijenskih uslova je izuzetno hitna.

Raspodela IT opreme, koja ima veoma značajno mesto u savremenom obrazovanju, značajno varira između regiona. Opštine Priština/Prishtinë, Mitrovica/Mitrovicë i Gnjilane/Gjilan su bolje

opremljene kada je reč o računarima. Škole u opštinama Uroševac/ Ferizaj i Peć/Pejë imaju veoma malo računara, čak su i zabeleženi slučajevi postojanja samo jednog kompjutera u školi („Dositelj Obradović” i „Radoš Tošić” u opštini Istog/Istok). Međutim, čak i u regionu opštine Mitrovica/ Mitrovicë gde je procenjeno da je IT oprema adekvatna, postoji nekoliko slučajeva dramatičnog nedostatka kompjutera. Srednja poljoprivredna škola u opštini Lešak/Leshak poseduje samo 8 računara na ukupno 150 učenika. Osnovna i srednjoškolska ustanova „Miodrag Vasiljević” u opštini Mitrovica/Mitrovicë ima samo 3 kompjutera na više od 300 učenika.

Kada procenjujemo dostupnost i kvalitet infrastrukture za tehničke predmete sa posebnim infrastrukturnim potrebama, kao što su naučne laboratorije i kompjuterske sobe, terenski istražitelji su naveli nedostatak odgovarajuće infrastrukture, čak i u ustanovama specijalizovanim za te oblasti. To je slučaj u:

- Tehničkoj školi u opštini Gnjilane/Gjilan, gde postoji računarski kabinet ali ne i naučna laboratorija. Čak šta više, ova škola koristi prostorije osnovne škole „Petar Petrović”.
- Ista situacija se dešava u Srednjoj medicinskoj školi u opštini Priština/Prishtinë koja se nalazi u selu Preoce/Preoc, koja ne poseduje naučnu laboratoriju.
- Poljoprivrednoj školi u opštini Leposavić/Leposaviq je hitno potrebna nastavna oprema, naročito specifični obrazovni resursi (traktori i kamioni), zemljište na kojem bi se obavljala stručna praksa i ograđeno dvorište.
- Ekonomska škola u selu Goraždevac/Gorazhdevc nema računarski kabinet.
- Tehnička škola „Nikola Tesla” u opštini Vučitrn/Vushtrri nema računarski kabinet, niti poseduje naučnu laboratoriju.
- Škola za učenike sa posebnim potrebama „Kosovski Božur” u opštini Mitrovica/Mitrovicë treba da bude spomenuta zbog značajnog nedostatka potrebne opreme za časove biologije i sobe sa
- Medicinska škola u selu Ranilug/Ranillug istakla je potrebu za opremanjem naučne laboratorije.

#### **d. Nastavni kadar i obrazovni materijali**

Nastavni kadar u školama na srpskom jeziku na Kosovu čine uglavnom lokalci ili dolaze iz drugih opština sa Kosova. Okruzi okarakterisani sa značajnim prisustvom obrazovnog osoblja van Kosova (obično iz sredina u Srbiji koje se graniče sa Kosovom) su: (a) Priština/Prishtinë (naročito Gračanica/Gracanicë i Kosovo Polje/FushëKosove), (b) Gnjilane/Gjilan (pogotovo u opštini Kamenica/Kamenicë, sRanilug/Ranillug), (c) Uroševac/Ferizaj i u (d) opštini Mitrovica/Mitrovicë.

Kvalitet obuke nastavnog osoblja i inicijative smatraju se zadovoljavajućim u svim školama. Učestale aktivnosti posvećene stručnom usavršavanju sposobnosti učitelja/profesora su uglavnom zajedničke radionice unutar školske administracije ili u saradnji sa drugim školama. U velikom broju slučajeva nastavno osoblje učestvuje u radionicama organizovanim od strane Ministarstva Republike Srbije. Profesionalna obuka i seminari su takođe pruženi: uglavnom o IT tehnologiji i o engleskom jeziku. U slučaju škole za učenike sa posebnim potrebama u opštini Mitrovica/Mitrovicë, ustanova pruža radionice iz nauke specijalnog obrazovanja. Sveukupno, učestalost i kvalitet tih inicijativa zavisi od veličine škole. Stoga, u malim opštinama kao što su Parteš/Partesh, Vitina/Viti, Klokot/Killokot, i u regionu Gore, nisu organizovani nikakvi dopunski programi obuke namenjeni nastavnom osoblju usled nedostatka resursa.

## Srednja tehnička škola „Nikola Tesla“, opština Vučitrn/Vushtrri

Tehnička škola deli svoje prostorije sa osnovnom školom „Vuk Karadžić“. Direktor se požalio da postoji nedostatak dopunskih dokumenata, časopisa i udžbenika od Ministarstva Republike Srbije ključnih za kompletan obrazovni proces. Kad su u pitanju kapaciteti, škola ne poseduje odgovarajuće higijenske uslove. Toaleti se nalaze izvan školskih prostorija i koriste se kao javni toaleti. Nikakve laboratorije nisu na raspolaganju.

Većina ispitanika pomenula je nedostatak obrazovnih materijala. Problem distribucije i uvoza nastavnih udžbenika iz Srbije za škole i učenike na Kosovu koji nastavu pohađaju po planu i programu Republike Srbije je značajan. Odlukama dveju Vlada, Kosova i Srbije, oko 26.000 učenika u 21. veku u srcu Evrope nose sa problemom nedostatka udžbenika i čija su ljudska i manjinska prava politizovana. Ovim merama pogođeno je oko 18 000 učenika srpske nacionalnosti na Kosovu koji uče po planu i programu Republike Srbije, kao i oko 8 000 učenika albanske nacionalnosti u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa u južnoj Srbiji.

Zaštitnik građana na Kosovu Hiljmi Jašari kazao je da evropska Konvencija za zaštitu nacionalnih manjina nudi najbolje rešenje ovakvog problema.

“Neophodan je aktivniji pristup države u naporima da se obezbedi pravo na obrazovanje i to se u ovom slučaju tiče i Beograda i Prištine. Nisam slučajno pomenuo okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina, jer je to najtačnija međunarodna referenca kao standard koji bi trebalo primeniti u ovoj situaciji. Sada je samo pitanje da li postoji politička volja za to?!” rekao je Jašari na konferenciju povodom problema distribucije i uvoza nastavnih udžbenika iz Srbije za škole i učenike na Kosovu koji nastavu pohađaju po planu i programu Republike Srbije.<sup>13</sup>

Zakon o obrazovanju u opštinama Republike Kosovo<sup>14</sup>, kada je reč o obrazovanju na srpskom jeziku, potvrđuje da školska predavanja na srpskom jeziku mogu primeniti nastavni plan i program i udžbenike pripremljene od strane Ministarstva obrazovanja Republike Srbije nakon obaveštavanja MONT. Ukoliko MONT ne iznese nikakve primedbe u roku od 3 meseca od obaveštavanja, materijal može biti upotrebljen. Revidiranje je povereno Nezavisnoj komisiji koja treba da se postara da nastavni plan i program i udžbenici proizvedeni u Republici Srbiji ne sadrže bilo koje delove koji nisu u saglasnosti sa Ustavom Republike Kosovo. To znači da nastavni plan i program i udžbenici ne smeju biti u suprotnosti sa konceptom multietničnosti Kosova, ne smeju podsticati mržnju i ne smeju navoditi Kosovo na bilo koji drugi način osim „Republika Kosovo“.

Problem raspodele udžbenika uglavnom pogađa škole koje se nalaze u južnom delu zemlje. Oni su uglavnom naveli udžbenike i osnovna sredstva potrebna za rad kao što su geografske mape, nastavne table i računare. Pored toga, na jugu često nedostaju kabineti za određene predmete. Na primer, uzimajući u obzir značaj kompjutera u tehničkoj ili ekonomskoj školi, to predstavlja jedan od glavnih problema za škole na srpskom jeziku. Slično tome, u slučaju stručnih srednjih škola, nedostatak materijala namenjenog praktičnim predmetima predstavlja ozbiljnu prepreku obrazovnom procesu.

<sup>13</sup>. UDŽBENICI NA KOSOVU: LOKALNI PROBLEM - REGIONALNA PRAKSA  
<http://www.ngoaktiv.org/srb/news/textbooks-issue-local-problems-regional-practices>

<sup>14</sup>. Zakon o obrazovanju u opštinama na Kosovu, čl. 12.

## e. Obrazovna dostignuća i stope ispisivanja

Sve institucije razmotrene u ovoj studiji koriste standardni metod procenjivanja, završni ispit ili prijemni test. Srednje škole uvek završavaju sa maturskim ispitom, koji se polaže sa 18-19 godina. Mnogi ispitanici su tvrdili da su rezultati testova njihovih škola prosečni ili iznad proseka.

Većina škola ima veoma dobre stope pohađanja/ispisivanja (od 95% do 100% pohađanja). Postoji samo nekoliko slučajeva kada su stope pohađanja ispod 90%, kao što je Elektrotehnička škola u opštini Gračanica/Gracanice, Tehnička škola „Nikola Tesla” u opštini Leposavić/Leposaviq i Ekonomska škola u opštini Mitrovica/Mitrovicë. Niže stope pohađanja i više stope ispisivanja se uglavnom odnose na srednje škole, kao što je svugde slučaj. Prema ispitivanju, broj dece koja rano napuštaju obrazovanje nikada ne prelazi 5%, što je značajno ispod evropskog proseka (oko 10.7%<sup>15</sup>). Postoje samo dva podatka o stopi napuštanja od 10% u obrazovanju na srpskom jeziku na Kosovu: Osnovna škola „22 Decembar” u Gori i Ekonomska-trgovinskaškola u Prizrenu.

Međutim, posebna dva izuzetka predstavljaju dve osnovne škole u Mitrovici koje pohađaju učenici iz redova Roma, koje su objavile alarmantne stope napuštanja. Preciznije, škola „Predrag i Miodrag Mihajlović” predstavila je procenat stope od 50% ispisivanja i stopu od 70% pohađanja. Razlog tog podatka je emigriranje i teška inkluzija povratnika.

Poslednja kategorija obrazovnih dostignuća koja treba da bude razmotrena su uslovi za unapređivanje učenika sa posebnim potrebama. Najčešći uslov su dopunski razredi ili pred-razredi. U nekim slučajevima ponuđeni su pedagoški i psihoterapeutske tretmani. U nekim osnovnim školama u opštini Mitrovica/Mitrovicë omogućena je govorna terapija za decu sa teškoćama u učenju.

Vredno je navesti da takođe postoje programi poput intenzivnih ambulantnih programa (IOP-1 i IOP-2) u brojnim školama širom Kosova.

## f. Rad sa roditeljima i zajednicom

Učešće roditelja se generalno ocenjuje veoma pozitivno. Skoro sve škole organizuju roditeljska veća kao deo obrazovnog procesa. Roditelji su veoma aktivni u rukovodećim organima škole. Postoje čak i neki primeri roditeljskih veća na opštinskom nivou, kao što je slučaj u opštini Štrpce/Shtërpçë. Druge inicijative su široko rasprostranjene, kao što su sastanci između roditelja i učitelja/profesora i zajednička okupljanja radi razmatranja problema, odabira knjiga, izostanaka i ekskurzija. Saradnja između učitelja/profesora i roditelja je takođe osnažena kroz „*Dan otvorenih vrata*”. Posebno interesantan slučaj je u Muzičkoj školi „Stevan Mokranjac” u opštini Gračanica/Gracanice, u kojoj nastavnici organizuju javne časove za roditelje tokom časova muzike.

Jasno je da su škole važan društveni i kulturni akter za Srbe i druge zajednice na Kosovu. Škole su veoma često organizatori kulturnih i društvenih aktivnosti koje osnažuju duh zajednice i građanski aktivizam na lokalnom nivou. Pogotovo u sredinama južno od reke Ibar/Ibër, gde je društveno-kulturni život veoma ograničen, škole su nezamenljivi akteri.

<sup>14</sup> [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Europe\\_2020\\_indicators\\_-\\_education](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Europe_2020_indicators_-_education)



## g. Saradnja i razmena

Saradnja među školama ima oblik takmičenja, zajedničkih aktivnosti i ekskurzija. Sveukupno gledano, škole na srpskom jeziku su veoma aktivne u organizovanju radionica, seminara, kulturnih i sportskih dešavanja koje uključuju mnoge institucije širom Kosova. Opštinska i okružna takmičenja su takođe značajan izvor razmene iskustva i deljenja znanja za učenike ne samo unutar Kosova, već i sa školama u Srbiji. Veoma mali broj slučajeva je isključen iz tog dinamičnog okruženja, kao što je osnovna škola u selu Parteš/Partesh („Dositej Obradović”), koja insistira na više saradnje. Škole u opštinama Leposavić/Leposaviq i Zubin Potok prema ispitanicima očekuju donekle bolju saradnju.

## h. Spoljna podrška i/ili ulaganje

Obrazovanje na srpskom jeziku tek se nedavno otvorilo za spoljna ulaganja. Korišćenjem mehanizma decentralizovane zaštite i unapređenja za sve zajednice na Kosovu, škole na srpskom jeziku su se prijavile za, i dobile podršku i donacije od međunarodnih organizacija i opštinskih organa na Kosovu.

Okruzi koji su imali najviše koristi od spoljnih ulaganja su Gnjilane/Gjilani Priština/Prishtinë. Prema sagovornicima, nije bilo nikakvih ulaganja u opštini Uroševac/Ferizaj, i samo malih ulaganja u opštinama Peć /Pejë i Prizren.

### Osnovna škola „Jovan Cvijić” u Zubinom Potoku

Ova škola, koju pohađa 542 učenika, imala je koristi od donacija dobijenih od međunarodnih organizacija Save the Children i USAID. Zgrada je u veoma dobrom stanju i škola pruža specijalizovane učionice.

EU i USAID su najčešći donatori, koji uglavnom obezbeđuju računare i sprovode renoviranje zgrada. U opštini Klokot/Klllokot, nova škola „Sveti Sava” izgrađena je uz finansijsku podršku EU, i zaista ona poseduje izvanredne uslove. Drugi primeri međunarodnih donatora koji doprinose unapređenju uslova za nastavu su Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) u opštini Parteš/Partesh, i Međunarodna organizacija za migracije (IOM) u mestima Novo Brdo/Novobërdë i Ranilug/Ranillug.

Mnoge lokalne NVO su bile aktivni donatori, kao što su Solidarnost za Kosovo – Arno Gujon, u mestu Kosovo Polje/Fushë Kosovë i opštini Priština/Prishtinë.

Na kraju, Vlada Republike Srbije ulaže u obrazovanje na srpskom jeziku na Kosovu, bilo kroz Kancelariju za Kosovo i Metohiju ili Ministarstvo obrazovanja. Pomoć se uglavnom pruža za renoviranje obrazovnih zgrada. U mestu Lipjan/Lipjan, na primer, u školi „Vuk Karadžić” je izgrađen novi sportski teren, obnovljena su prostorije isturenih odeljenja i dopremljena je nova biblioteka. Na isti način su Poljoprivredna škola u opštini Leposavić/Leposaviq i osnovna škola u selu Brnjak dobile pomoć od srpskih institucija.



## Osnovna škola „Sveti Sava“ u selu Sušica

U osnovnoj školi „Sveti Sava“ u selu Sušica obnovljeno je nekoliko učionica, prema Odeljenju za urbano planiranje pri opštini Gračanica/Gracanice. Pod, mreža, mozaik i fasade su bili postavljeni na plafon u četiri učionice, pored toga su renovirani školska nadstrešnica i toaleti. Izdvojena su sredstva u iznosu od 2.303 EUR iz lokalnog budžeta opštine. Škola je izrazila zahvalnost zbog izdvojenih sredstava i napora uloženog kako bi se omogućili bolji uslovi za rad dece.

Škole na srpskom jeziku, iako nepriznate od strane Ministarstva obrazovanja Kosova, dobijaju podršku od opština sa srpskom većinom koje deluju pod kosovskim sistemom. I zaista, škole u opštini Severna Mitrovica dobile su novčanu pomoć od Ministarstva obrazovanja i raspodelile je u opštini, u ukupnom iznosu od oko 1.564.600 evra za period od tri godine (2015/2016/2017).

Ipak, opština Mitrovica nije jedini primer kosovskih investicija u školama na srpskom jeziku; u osnovnoj školi „Vuk Karadžić“ u selu Lepina, MONT je finansirao renoviranje fasade, postavljanje toplotne izolacije i zamenu krovnih prozora. Sredstva u iznosu od 12.502 evra dodeljena su Odeljenju za obrazovanje pri opštini Gračanica.

### i. Izazovi

Ovaj deo predstavlja završno otvoreno pitanje upitnika, gde je ispitanicima pružena prilika da slobodno navedu sve predviđene izazove za budućnost. Pitanja pokrenuta od strane ispitanika mogu biti klasifikovana u četiri kategorije, u vezi sa (1) specijalizovanim infrastrukturnim i strukturnim problemima, (2) nedostatkom učenika, (3) nedostatkom finansijskih sredstava i posledicama, (4) bezbednošću i prevozom, (5) inkluzivnim obrazovanjem.

(1) Većina škola se žali zbog nedostatka specijalističke infrastrukture, naročito u vezi sa učionicama i kabinetima namenjenim za praktičnu nastavu: naučne laboratorije i kabineti, fizičko obrazovanje i IT. Kako je potvrđeno u prethodno navedenom tekstu, ovaj nedostatak specijalističke infrastrukture naročito opterećuje kvalitet obrazovanja u specijalističkim tehničkim školama. Na primer, Medicinska škola sa domom učenika u opštini Mitrovica/Mitrovicë navela je kao nedostatak kabineta za hemiju, opremanje prostora za buduće farmaceute i opremu za obuku zubnih tehničara kao glavni izazov u budućnosti. Slično tome, Tehničkoj školi u Vushtrri/Vučitrnu potreban je prostor za profesionalnu praksu. U okruzima Gjilan/Gnjilane i Ferizaj/Uroševac postoji veliki nedostatak unutrašnjih sala za fizičko obrazovanje; skoro sve škole navele su potrebu za fiskulturnom salom za unutrašnje aktivnosti tokom zime.

Ozbiljan problem otkriven ovim upitnikom povezan je sa strukturnim problemima objekata u kojima se sprovodi obrazovanje. Jasno je da je za one škole koje moraju da dele iste objekte najveći izazov dobijanje nove zgrade, kako su navele Gimnazija u Uroševcu/Ferizaj, Tehnička škola u Srbici/Skënderaj i Ekonomska škola u opštini Mitrovica/Mitrovicë. Ostala pitanja u vezi sa infrastrukturnim nedostacima su problemi koji se odnose na centralno grejanje, renoviranje fasada, zamena unutrašnjih toaleta, prozora i vrata. Šokantna situacija zabeležena je u školi za specijalno obrazovanje „Kosovski Božur“, koja je navela kao potrebu omogućavanje pristupa invalidskim kolicima korisnicima škole. U nekim slučajevima čak je naveden nedostatak osnovnih

potreba, kao što su pijaća voda, što je slučaj u Elektrotehničkoj školi u opštini Priština/Prishtinë i u Vučitrnu/Vushtrri.

(2) Anketa je navela ozbiljan problem u vezi sa opadanjem broja učenika. Mnoge škole su navele kao izazov smanjenje broja upisanih kao i povećan broj ispisanih đaka. Razlozi za taj fenomen mogu biti osećaj nesigurnosti, nemogućnost izbora željenog školovanja, neadekvatni i neopremljeni školski objekti, loša ekonomska situacija, nemogućnost zapošljavanja sa stečenim diplomama, što sve uslovljava migracije u veće sredine na Kosovu ili u inostranstvo. Ovaj fenomen implicira smanjenje broja dece koja pohađaju škole u malim sredinama, a uglavnom u vezi sa osnovnim nivoom obrazovanja. Stoga je najveći strah naveden od strane direktora škola trajno zatvaranje i prestanak sa radom njihovih škola.

### **Poljoprivredna škola u mestu Lešak/Leshak**

Ova škola predstavlja kompletan primer izazova navedenih od strane ispitanika. Najvažniji problem sa kojim se ova škola suočava je nedostatak zemljišta na kojem učenici mogu obavljati praktičan rad i sticati znanje neophodno za njihovu specijalizaciju. Pored toga, direktor škole je potvrdio nedostatak ključnih obrazovnih resursa, kao što su traktori, kamioni, priključne mašine. Još jednom, obrazovna specijalizovanost ove škole je otežana finansijskim rezovima. Zgrada takođe trpi teško oštećenje.

Prizemlje i grejanje moraju biti renovirani uz izgradnju potpornog zida. Dvorište je neograđeno i nameštaj zahteva obnavljanje.

(3) Kao razlog navedenih problema navodi se i nedostatak finansijskih resursa. Finansijske teškoće koje su stalno spomenju utiču na materijal i opremu, organizaciju obrazovnih seminara, događaje van nastavnog plana i programa, obnavljanje nameštaja, pa čak i probleme sa plaćanjem računa za utrošenu električnu energiju. Nedostatak finansija takođe znači nedostatak specijalizovane opreme, kao što je slučaj sa Poljoprivrednom školom u mestu Lešak/Leshak, koja je prijavila potrebu za mehanizacijom kako bi se nesmetano odvijao praktični deo obrazovnog programa.

(4) Bezbednost i prevoz predstavljaju poseban problem za škole na srpskom jeziku na Kosovu. U mnogim slučajevima nikakav školski prevoz nije pružen, a čak i kad je pružen, prevoz je izgleda neredovan i organizovan od strane privatnih kompanija. Ova prepreka naročito pogađa okruge opština Peć/Peja i Priština/Prishtinë. Međutim, bezbednost u saobraćaju odnosi se na širi opseg bezbednosti učenika u saobraćaju i rezultat je etničkih tenzija u okruženju. Neke škole nemaju odgovarajuće ograde, čime dovode učenike u opasnost od automobila i zgrade u opasnost od obijanja i krađe (kao što je prijavljeno od strane škole u mestima Novo Brdo/Novobërdë, i u Gnjilanu/Gjilan). U slučajevima kada škole na srpskom i albanskom jeziku dele istu zgradu, postoji zabrinutost zbog tenzija između učenika. Usled nedostatka prostora, postoje neki slučajevi u kojima albanski i srpski obrazovni sistemi moraju da dele iste zgrade. To je slučaj sa osnovnim školama „22 Decembar“ u selu Restelica i „Zenuni“ u selu Brod, koje se nalaze u regionu Gore. Uprkos tome, ne postoji nikakav vid interakcije ili kontakta između školskih administracija.

(5) Poslednji izazov prijavljen od strane predstavnika škola na srpskom jeziku je obrazovna inkluzija, naročito povezana sa etničkom inkluzijom, društvenom inkluzijom i inkluzijom učenika sa teškoćama u učenju. U opštini Mitrovica/Mitrovicë, škola „Vlado Četković“, koju pohađa veliki broj učenika iz redova Roma, navodi izazov uspostavljanja specifičnih obrazovnih aktivnosti za uključivanje Romske zajednice. U mestu Zvečan/Zveçan, Tehnička škola naglašava problem konzumiranja droge među učenicima, usled ozbiljnih društveno-ekonomskih problema. Poboljšanje inkluzivnog obrazovanja i tehnika učenja za učenike sa teškoćama u učenju smatra se prioritetom u osnovnoj školi „Branko Radičević“.

## **4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE**

Procena stanja škola na srpskom jeziku na Kosovu predstavlja jedan od najvažnijih prioriteta u konturama zaštite zajednica u zemlji. Uzimajući u obzir jedinstvenost kosovskog obrazovnog sistema, od ključne je važnosti procena kvaliteta obrazovanja pruženog u 103 škole na srpskom jeziku, radi sveobuhvatne analize kvaliteta obrazovanja na Kosovu. Buduće aktivnosti na poboljšanje obrazovanja na Kosovu moraju pokrivati sve sisteme u zemlji. Cilj ovog izveštaja bio je da pruži kvalitativnu analizu škola na srpskom jeziku kako bi se rešili bilo koji ozbiljni problemi ili nedostaci obrazovnog kapaciteta. Sledeće preporuke treba da pripreme put efektivnim merama namenjenim za pružanje pomoći i podršku svim školama kojima je potrebna ekonomska podrška ili hitno infrastrukturno renoviranje.

U dodatku, važno pitanje treba da bude navedeno. Slika utvrđena upitnicima je veoma raznovrsna, pogotovo upoređujući četiri opštine na Severu Kosova i oblasti naseljene Srbima u ostalim delovima Kosova. Može se primetiti da škole u četiri opštine na Severu imaju bolje uslove za rad i opremu u odnosu na škole na srpskom jeziku odostatka Kosova.

### **a. Osigurati bezbedan i pouzdan javni prevoz do škola**

Većina škola je koncentrisana u opštinama Mitrovica/Mitrovicë i Priština/Prishtinë, gde učenici ne moraju da prelaze velike udaljenosti kako bi pohađali nastavu. U drugim opštinama kao što su Gnjilane/Gjilan i Prizren, kvalitet prevoza je veoma nizak. Kao posledica toga, rizik od napuštanja škola u tim slučajevima je vrlo visok, usled problema redovnog pohađanja nastave u školama. Da bi se pojačala obrazovna inkluzija, centralni organi vlasti moraju preduzeti aktivnosti kako bi stvorili jednake mogućnosti pristupa školi namenjene svoj deci. U cilju rešavanja problema velike udaljenosti škola, obrazovni sistem na srpskom jeziku se u velikoj meri zasniva na mreži isturenih odeljenja, naročito od prvog do četvrtog razreda osnovne škole. Međutim, zgrade koje su razmotrene u većini slučajeva nisu bile namenjene u obrazovne svrhe i stoga umanjuju kvalitet obrazovanja. U ovom slučaju pouzdan i bezbedan javni prevoz do modernih i dobro opremljenih škola može pružiti održivije rešenje.

### **b. Nedostatak učenika u seoskim školama**

Kako je navedeno u izazovima, smanjenje broja učenika u mnogim školama na srpskom jeziku predstavlja stalni problem. Radi rešavanja problema zatvaranja seoskih škola zbog ograničenog broja upisa, učešće zajednice u donošenju bilo kakve odluke treba da bude povećano. Bilo kakav predlog proizišao iz lokalnih konsultacija i konsultacija unutar zajednica, koji mogu pripremiti teren za nova rešenja, treba biti uzet u obzir zarad budućnosti tih zajednica i zarad dobrobiti dece. Ti procesi treba da obezbede da deca koja pohađaju škole u seoskim sredinama imaju iste mogućnosti i uslove kao i ona u urbanim sredinama.

### **c. Unapređivanje odnosa učenik – učitelj/profesor**

Odnos učenik-učitelj/profesor u školama na srpskom jeziku na Kosovu nije u skladu sa evropskim prosekom odnosa učenik-učitelj/profesor. Kako je gore navedeno, nepovoljan odnos se naročito uočava u izdvojenom odeljenjima u južnim regionima Kosova. Škole pate od nedostatka učenika što objašnjava mali broj učenika po nastavniku. Sa ekonomske tačke gledišta, ova situacija nije

efikasna i mora biti rešena. Sa druge strane, u opštinama Mitrovica/Mitrovicë i Priština/Prishtinë postoji suprotan problem, gde škole pate zbog nedostatka prostora i infrastrukturnih nedostataka, naročito u opštinama sa srpskom većinom. Da bi se otklonio ovaj problem, škole koje dele iste zgrade sa drugim obrazovnim ustanovama organizuju jutarnje i popodnevne smene.. Posledice tih uslova učenja na kvalitet i obrazovne rezultate učenika nesmeju biti potcenjene.

#### **d. Ulaganja u školsku infrastrukturu**

U vezi sa infrastrukturom, procena naglašava nekoliko ozbiljnih problema. Na jugu zemlje veliki broj škola se nalaze u zgradama koje nisu predviđene a samim tim i neadekvatne za održavanje nastavnog procesa. Najveći problem su higijenski uslovi i nedostatak unutrašnjih toaleta, naročito u školama u regionu Gore. Neadekvatnost toaleta navedena u mnogim školama mora odmah biti rešena. Pored toga, nalazima je utvrđen nedostatak laboratorija i opreme za za kabinetsku nastavu, i u osnovnim i u srednjim školama. To utiče na obrazovne rezultate specijalizovanih škola (medicinskih, poljoprivrednih, tehničkih, ekonomskih...). Nedostatak IT opreme takođe predstavlja prepreku obrazovanju u skladu sa evropskim standardima. Da bi se postigao evropski nivo, preporučuje se da se tim školama pomogne obezbeđivanjem adekvatnog nameštaja (odgovarajućim brojem stolica, klupa i nastavnih tabli) i neophodnom opremom za laboratorije i kabinete. Dve škole su navele nedostatke vode za piće: nedostatak ove osnovne potrebe je fundamentalna uvreda za prava dece na obrazovanje u ovom veku.

U mnogim slučajevima, međunarodni donatori su obezbedili tehničke uređaje, naročito za škole u severnim regionima, mada se takva situacija ne sme generalizovati. Stoga međunarodni donatori treba da prošire svoju pažnju i na sve obrazovne institucije u zemlji, naročito u južnim regionima u kojima su veze sa Republikom Srbijom zbog fizičke udaljenosti, slabije. Postoji slična situacija u vezi sa dostavljanjem obrazovnih materijala. Pored osnovnih sredstava kao što su nastavne table i geografske mape, najčešća pritužba se odnosi na udžbenike i nastavni materijal.

Veliki broj direktora škola u južnom delu Kosova je snažno zahtevao veću pažnju prema njihovoj potrebi za zvaničnim udžbenicima na srpskom jeziku, što je fundamentalno sa stanovištarazvoja standardizovanog obrazovanja.

#### **e. Preporuka o koordinaciji i podršci**

Inicijative da se pomogne školama na srpskom jeziku na Kosovu su do sada bile nepotpune i neusmerene. Severne opštine imaju korist od blizine sa Srbijom i veliki broj mogućnosti za zajedničke radionice, seminare i ostale inicijative. Nakon mnogo godina izolacije, obrazovanje na srpskom jeziku se nedavno otvorilo za spoljne investicije. Međunarodni donatori su bili veoma darežljivi, naročito EU i USAID. Republika Srbija i njena Kancelarija za Kosovo i Metohiju su se uglavnom fokusirale na podršku školama koje se nalaze u severnim regionima. Izazovi prikupljeni od ispitanika se uglavnom odnose na infrastrukturne potrebe i neadekvatnost objekata u kojima se održava nastava, finansijske nedostatke i probleme sa prevozom.

Ipak, koordinisana aktivnost da se pomogne školama na srpskom jeziku je neophodna. Treba da bude izrađen zajednički plan za dugoročnu podršku i stvaranje održivih rešenja. Odgovarajućom finansijskom koordinacijom između kosovskih vlasti, vlade Srbije i međunarodne zajednice izbegao bi se gubitak energije i novca, ali i vremena koje je u ovom vremenu napretka nauke i tehnologije dragoceno kada se radi o obrazovanju najmlađe populacije.

Planu pomoći treba da prethodi sveobuhvatna analiza situacije u kojoj se nalazi obrazovanje na srpskom jeziku na Kosovu. Nedostatak transparentnosti i saznanja je glavni razlog nekoordinisane podrške i zanemarenosti kad su u pitanju te obrazovne institucije. Radi ispunjenja tog cilja, ovaj izveštaj je prvi pokušaj da se utvrdi stanje u kojem se nalaze škole na srpskom jeziku na Kosovu i da se pruže osnovni podaci u cilju pružanja podrške i pomoći.

## REFERENCE

### Pravni okvir

*Ustav Republike Kosovo*, Skupština Republike Kosovo, 2008 godine.

<http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Constitution1Kosovo.pdf>

*Zakon br. 02/L-37, Zakon o upotrebi jezika*. Skupština Republike Kosovo, 2006 godine.

[http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2006\\_02-L37\\_en.pdf](http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2006_02-L37_en.pdf)

*Zakon br. 03/L-047, Zakon o zaštiti i unapređenju prava zajednica i njihovih pripadnika na Kosovu*. Skupština Republike Kosovo, 2008 godine.

[http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008\\_03-L047\\_en.pdf](http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L047_en.pdf)

*Zakon br. 03/L-068, Zakon o obrazovanju u opštinama Republike Kosovo*. Skupština Republike Kosovo, 2008 godine.

[http://www.gazetazyrtare.com/e-gov/index.php?option=com\\_content&task=view&id=155&Itemid=56&lang=en](http://www.gazetazyrtare.com/e-gov/index.php?option=com_content&task=view&id=155&Itemid=56&lang=en)

*Zakon br.04/L –032, Zakon o preduniverzitetskom obrazovanju u Republici Kosovo*. Skupština Republike Kosovo, 2011 godine.

<http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Law%20on%20preuniversity%20education.pdf>

*Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja*, 2017 godine

<https://www.pedagog.rs/wp-content/uploads/2017/10/zosov2017.pdf?v=e892e780304d>

### Međunarodni sporazumi

*Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina*. Savet Evrope, 1995 godine.

<https://rm.coe.int/16800c10cf>

*Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima*. Savet Evrope, 1992 godine.

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680695175>

*Pokazatelji Evropa 2020 –Obrazovanje*. Evropski Savet, 2017 godine.

[http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Europe\\_2020\\_indicators\\_-\\_education](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Europe_2020_indicators_-_education)

*Evropski izveštaj o kvalitetu školskog obrazovanja, Šesnaest pokazatelja kvaliteta*. Generalna direkcija za obrazovanje i kulturu – Evropska komisija, 2000 godine.

<http://aei.pitt.edu/42406/1/A6503.pdf>

**OSNOVNE ŠKOLE**

REGION	OPŠTINA	NAZIV USTANOVE	BROJUČENIKA	BROJUČITELJA	BROJ ZAPOSLENIH
UROŠEVAC/ FERIZAJ	Štrpce/Shtërpçë	Šarski Odred	348	61	6
		Stojan Marković	505	60	33
		Rajko Urošević	150	15	10
PEĆ/ PĚJĚ	Goraždevac/ Gorazhdec	Janko Jovičević	84	21	13
	Istog/Istok	Radoš Tošić	40	25	2
		Jedinstvo	6	3	1
GNJILANE/ GJILAN	Parteš/Partesh	Dositej Obradović	198	35	3
		Miladin Popović	230	29	2
	Gnjilane/ Gjilan	Bora Stanković	118	48	14
		Stevan Hristić – Muzička škola	465 <sup>16</sup>	70	15
		Vuk Karadžić	275	50	8
		Petar Petrović Njegoš	182	33	5
		Branko Radičević	10	10	5
	Klokot/Kllokot	Sveti Sava	102	19	6
	Vitina/Viti	Marko Rajović	164	34	15
		Mladen Marković	23	30	12
	Ranilug/Ranillug	Trajko Perić	197	60	3
		Veljko Dugošević	256	48	5
	Kamenica/ Kamenicë	Desanka Maksimović	289	74	3
		9 Maj	15	15	11
		Bratstvo	39	15	10
PRIŠTINA/ PRISHTINË	Gračanica/ Graçanicë	Kralj Milutin	684	65	6
		Knez Lazar	493	63	8
		Miladin Mitić	456	46	7
		Stevan Mokranjac – Muzička škola	130	13	6
	Kosovo Polje/ Fushë Kosovë	Ugljare	132	21	4
		Aca Marović	91	26	4
	Lipljan/ Lipjan	Braća Aksić	140	56	6
		Vuk Karadžić	124	30	4
		Vladimir Nazor	70	15	10
	Obilić/ Obiliq	Dositej Obradović	50	22	3
		Milan Rakić	104	17	17
		Branko Radičević	22	10	8
Sveti Sava		/	/	/ <sup>17</sup>	

<sup>16</sup>. Ukupan broj učenika u osnovnim i srednjim obrazovnim institucijama.

<sup>17</sup>. Ova institucija nije pružila nikakve informacije.



	Priština/ Prishtina	Dimitrije Prica	21	18	3	
		Sveti Sava	/	/	/ <sup>18</sup>	
	Novo Brdo/ Novobërdë	Miladin Popović	59	22	4	
		Sveti Sava	32	21	4	
		Dositej Obradović	87	25	3	
		Sveti Sava	13	13	10	
	<b>PRIZREN</b>	Dragaš/ Dragash	Nebojša Jerković	134	15	4
22 Decembar			259	27	4	
9 Maj			82	14	7	
25 Maj			36	14	2	
5 Octobar			70	15	2	
Zenuni			65	17	2	
Orahovac/ Rahovec		Dositej Obradović	43	20	4	
		Svetolar Marković	53	20	6	
<b>MITROVICA/ MITROVICË</b>		Mitrovica/ Mitrovicë	Vlatko Četković	185	8	4
			Dositej Obradović	85	20	4
			Miodrag Vasiljević	35	27	8
	Kosovski Božur		34	22	2	
	Sveti Sava		817	63	3	
	Branko Radičević		601	46	3	
	Predrag and Miodrag Mihajlović		/ <sup>19</sup>	/	/	
	Desanka Maksimović		/ <sup>20</sup>	/	/	
	Leposavić/ Leposaviq	Leposavić	700	70	24	
		Vuk Karadžić	270	37	5	
		Stana Bačanin	358	64	3	
	Srbica/ Skënderaj	Milun Jakšić <sup>21</sup>	/	/	/	
	Vučitrn/ Vushtrri	Sveti Sava	50	18	12	
		Vuk Karadžić	280	40	11	
		21 Novembar	7	12	4	
	Zubin Potok	Petar Kočić	60	30	5	
		Blagoje Radić	75	22	4	
		Jovan Cvijić	542	56	3	
	Zvečan/Zveçan	Sveti Sava	124	22	14	
		Vuk Karadžić	533	16	3	
		Strahinja Banović Banjska	39	17	4	

<sup>18</sup>. Ova institucija nije pružila nikakve informacije.

<sup>19</sup>. Ova institucija nije pružila nikakve informacije.

<sup>20</sup>. Ova institucija nije pružila nikakve informacije.

<sup>21</sup>. Ova institucija nije pružila nikakve informacije.

**SECONDARY SCHOOLS**

REGION	OPŠTINA	NAZIV USTANOVE	BROJUČ-ENIKA	BROJUČ-ITELJA	BROJ ZAPOSLENIH
UROŠEVAC/ FERIZAJ	Štrpce/Shtërpçë	Jovan Cvijić	452	88	12
PEĆ/ PEJË	Goraždevac/ Gorazhdec	Economic School	22	20	10
		Gimnazija	18	20	7
GNJILANE/ GJILAN	Gnjilane/ Gjilan	Gimnazija	142	52	6
		Muzička škola - Stevan Hristić	465 <sup>22</sup>	70	15
		Tehnička škola - Dragi Popović	120	45	6
	Ranilug/Ranillug	Ekonomska i trgovinska škola	36	24	5
	Kamenica/ Kamenicë	Gimnazija	100	45	5
		Technical School	82	36	5
		Medical School	168	24	10
PRIŠTINA/ PRISHTINË	Gračanica/ Graçanicë	Elektrotehnička škola - Miladin Popović	142	41	6
		Medicinska škola	323	72	8
		Muzička škola- Stevan Mokranjac	27	13	6
		Gimnazija	114	26	5
		Ekonomska i trgovinska škola	240	52	13
		Građevinska i saobraćajna škola	107	36	4
	Pristina/ Prishtinë	Mašinska škola	31	20	5
	Lipljan/ Lipjan	Poljoprivredna škola	/	/	/ <sup>23</sup>
	Lipjan	Gimnazija	/	/	/ <sup>24</sup>
PRIZREN	Dragaš/ Dragash	Ekonomska i turistička škola	150	23	2
	Orahovac/ Rahovec	Gimnazija	9	16	4

<sup>22</sup>. Ukupan broj učenika u osnovnim i srednjim obrazovnim institucijama.

<sup>23</sup>. Ova institucija nije pružila nikakve informacije.

<sup>24</sup>. Ova institucija nije pružila nikakve informacije.

<b>MITROVICA/ MITROVICĚ</b>	Mitrovica/ Mitrovicë	Društvo-jezička I prirodno- matematička smera	326	35	5
		Gimnazija i Tehnička škola u Vučitrnu	73	33	4
		Ekonomska i trgovinska škola	202	44	2
		Miodrag Vasiljević	280	27	8
		'Kosovski Božur' Škola za učenike sa posebnim potrebama	12	22	2
		Medicinska škola sa internatom u Mitrovici	527	78	3
		Tehnička škola Mihajlo Petrović Alas	278	Nema informacija <sup>25</sup>	Nema informacija <sup>26</sup>
	Leposavić/ Leposaviq	Nikola Tesla	380	50	3
		Poljoprivredna škola - Lešak	150	40	10
	Srbica/ Skënderaj	Tehnička škola	21	8	2
	Vučitrn/ Vushtrri	Tehnička škola - Nikola Tesla	74	32	10
	Zubin Potok	Grigorije Božović	239	52	3
	Zvečan/Zveçan	Srednja škola	205	42	3

<sup>25.</sup> Ova institucija nije pružila nikakve informacije.

<sup>26.</sup> Ova institucija nije pružila nikakve informacije.





## ECMI Kosovo Contact Details

Ul. Zahir Pajaziti Br.20 Stan.5  
10000 Prishtinë/Priština, Kosovo  
Tel. +381 (0) 38 224 473

Ul. Kralja Petra I 183a,  
38220 Mitrovica/Mitrovicë North, Kosovo  
Tel. +381 (0) 433 10 40

✉ [info@ecmikosovo.org](mailto:info@ecmikosovo.org)

🌐 [www.ecmikosovo.org](http://www.ecmikosovo.org)

Find Us Online!



Implemented by:

